

Kestilän naisvankilan toimintojen ja käytäntöjen kehittäminen asiakaslähtöisesti

Anne Mäkinen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kestilän naisvankilan toimintojen ja käytäntöjen kehittäminen asiakaslähtöisesti

Anne Mäkinen
Sosiaalialan käytäntöjen
asiakaslähtöinen kehittäminen
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2022

Anne Mäkinen

Kestilän naisvankilan toimintojen ja käytäntöjen kehittäminen asiakaslähtöisesti

Vuosi

2022

Sivumäärä

54

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Kestilän vankilan toimintoja ja käytäntöjä naisvankien näkökulmasta. Tavoitteena oli kehityssuunnitelman laatiminen, joka toteutetaan yhdessä vankilan henkilökunnan kanssa. Kestilän vankila muuttui naisten vankilaksi syksyllä 2021 ja kehittämistyö on jäänyt kesken. Opinnäytetyön avulla pystytään tukemaan Kestilän vankilan muutosta naisvankilaksi ja löytämään naisille sopivat toiminnot ja käytännöt. Lisäksi työssä pohditaan asiakaslähtöisen kehittämisen mahdollisuuksia vankiloissa.

Tietoperustana opinnäytetyössä toimii nais erityisyys rikosseuraamusalalla ja asiakaslähtöinen kehittäminen. Nais erityisyyteen liittyen avataan myös naisvankeihin liittyviä tilastoja ja heidän sijoittelua.

Opinnäytetyö toteutettiin neljässä eri vaiheessa. Alkukartoitushaastattelut olivat teemahaastatteluja ja niiden avulla kartoitettiin alustavasti kehittämistä kaipaavia teemoja. Nämä teemat olivat tukena vankien työpajoissa. Työpajoja oli kaksi, toinen vankilan käytännöistä ja toinen toiminnoista. Työpajojen tuotoksien pohjalta henkilökunnasta koottu raati piti palaverin, jossa koottiin kehittämissuunnitelma Kestilän vankilalle. Tämän jälkeen oli johdon pala-veri, jossa päätettiin suunnitelman toteuttamisesta.

Tuloksena opinnäytetyöstä on Kestilän vankilan kehityssuunnitelma. Kehityssuunnitelmassa on selvä listaus tehtävistä tai tarkempaan pohdintaan nostettavista asioista. Tämän lisäksi tuloksena pohditaan asiakaslähtöisen kehittämisen mahdollisuuksia vankiloissa. Asiakaslähtöinen kehittäminen koettiin hyväksi tavaksi löytää muutoksen kohteita. Erityisesti tilanteessa jossa vankila on kokenut suuren muutoksen (muutos naisvankilaksi), on tärkeää selvittää miten toiminnot ja käytännöt palvelevat yksikön ja yksilön tavoitteita.

Anne Mäkinen

Customer-oriented developing of Kestilä prisons practices and activities

Year

2022

Pages

54

The purpose of this thesis was to develop practices and activities in Kestilä prison from female prisoners' perspective. The objective is to devise a development plan, which will be executed together with the employees. Kestilä prison was turned into a female prison in autumn 2021 and the development work has not been finished. The results of this thesis will support the change to a female prison and suitable practises and activities for female prisoners can be found. In addition, there is also discussion of what kind of possibilities customer-oriented development can have in prisons.

In this thesis, the theoretical framework is formed by female specificity in criminal sanctions and customer-oriented developing. Statistics and locations of female prisoners are included in the female specificity.

The thesis was executed in four steps. The purpose of initial thematic interviews was to map the themes that needed developing. In the workshops that followed, these themes supported the participants' discussion on how they would develop the practices and activities in Kestilä prison. After the workshops, the panel formed of the employees, had a meeting where they drafted a development plan for Kestilä prison using the ideas of the participants. The last step was a meeting between the directors of Kestilä prison and in that meeting in which it was decided how the development plan would be executed.

The result of the thesis is a developing (development) plan for Kestilä prison. The plan is a to-do-list and it also includes ideas that need more planning. In addition, it includes reflection on what the possibilities for customer-oriented developing in prisons are. Customer-oriented developing was a good way to find the areas that were in the need of developing. Especially in a situation where the prison has gone through a big change (transformation to a female prison, it is important to discover how the current activities and practices serve the purpose of the unit and the individuals.

Keywords: customer-oriented, participation, female specificity, female prison

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Toimintaympäristö	7
2.1	Naisvankien asemaa ja kohtelua koskevat kansainväliset säädökset	7
2.2	Naisvangit Suomessa	11
2.3	Kestilän vankila.....	15
2.3.1	Vankilan muutoksista	15
2.3.2	Kansainvälisten säädösten toteutumien Kestilän vankilassa.....	16
2.3.3	Vastuuvirkamiesmalli	18
3	Tietoperusta	19
3.1	Naiserityisyys rikosseuraamusalalla.....	19
3.2	Asiakaslähtöinen kehittäminen.....	22
4	Kehittämisasetelma	25
4.1	Tarkoitus ja tavoitteet	25
4.2	Menetelmälliset ratkaisut	26
4.3	Eettisyys ja tutkimuksellisuus	28
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	30
5.1	Alkukartoitus haastattelut	30
5.2	Työpajat	33
5.3	Raadin arviointi ja kehityssuunnitelma	36
6	Tulokset	37
7	Johtopäätökset ja pohdinta.....	40
	Lähteet.....	45
	Liitteet	48

1 Johdanto

Kestilän vankila muuttui naisvankilaksi syksyllä 2021. Kestilä on avovankila ja se on ollut alkujaan miesten vankila, jonka jälkeen se vuonna 2012 muuttui sekavankilaksi. Naisvankilaksi muuttumista edelsi vuonna 2020 toteutettu naisvankiselvitys, jonka toteutti Vanajan vankilan johtaja Kaisa Tammi. Selvityksessä esitetään, että Suomessa tulee olla Vanajan vankilan lisäksi toinen vain naisille tarkoitettu avolaitos Keski- tai Pohjois-Suomen alueella. Lisäksi selvityksessä nostetaan esille naisten kokeman seksuaalisen häirinnän korkeat prosentit, naisten vähäinen määrä ohjaus- ja valvontahenkilöstössä, sekä nais erityisyyteen liittyvän koulutuksen vähäisyys. (Tammi-Moilanen 2020, 61, 63, 86.)

Rikosseuraamuslaitoksen julkaisussa ”Naisten ja miesten yhteisistä avovankiloista luovuttiin 1.9.” ilmoitettiin päätös, että Vanajan rinnalle, toiseksi vain naisille suunnatuksi avovankilaksi on muuttunut Kestilän vankila. Julkaisussa kirjoitetaan, että naisvangeilla tulee olla mahdollisuus suorittaa tuomionsa paikassa, jossa voi rauhassa kuntoutua ja että henkilökuntaa tulee kouluttaa traumataustaisen henkilön taustoista ja henkilön kohtaamisesta, jotta naisvankien kanssa tehtävä vaativa työ voi onnistua. (Rikosseuraamuslaitos 2021a.)

Opinnäytetyön tavoitteena on vankilojen toiminnan kehittäminen ja sen tarkoitus on saada kehityssuunnitelma Kestilän vankilalle, jonka mukaan voidaan jatkaa vankilan kehittämistä nais erityisempään suuntaan. Lisäksi opinnäytetyössä pohditaan asiakaslähtöisen kehittämisen mahdollisuuksia vankiloissa. Naisvangeille tulee luoda yksikkö, jossa pystyy viemään elämänsä ja hyvinvointiaan eteenpäin, sekä valmistautumaan vapauteen. Koen, että palvelunkäyttäjät itse ovat tämän asian asiantuntijoita, joten kehittämisessä tulee ottaa myös heidän näkökulmansa huomioon.

Opinnäytetyö koostuu naisvankien ja nais erityisyyden taustoittamisesta sekä avataan käsitettä asiakaslähtöinen kehittäminen. Näiden aiheiden lisäksi käydään läpi kansainvälisiä säädöksiä ja erityisesti mitä niissä on säädetty naisvankeihin liittyen. Tutkimus itsessään on toteutettu neljässä osassa ja se toteutuu kolmessa tasossa. Vangit ovat pääosassa alkukartoitushaastatteluissa ja työpajoissa, joissa kehitetään ensin vankilan käytäntöjä ja toisessa työpajassa toimintoja. Työpajojen jälkeen henkilökunnasta koottu raati kokoontui ja kirjasi kehityssuunnitelman Kestilän vankilalle. Viimeisenä osana oli johdon palaveri, jossa tehtiin suunnitelmaan liittyvät päätökset.

2 Toimintaympäristö

Tässä kappaleessa käydään läpi kansainvälisiä säädöksiä, naisvankien asemaa Suomessa sijoittelun ja tilastojen valossa, sekä Kestilän vankilan historiaa, toimintaa ja nykyistä vastuuvirkamiesmallia. Kansainväliset säädökset ovat tärkeitä, koska Suomi on sitoutunut noudattamaan niitä, jolloin niiden toteutumista täytyy seurata ja tehdä tarvittavia muutoksia. Naisvangit ovat erityisryhmä, joten on tärkeää avata jo ihan tilastojenkin valossa heidän asemaansa. Kestilän vankilan tausta ja nykykäytännöt ovat tärkeää tietoa tutkimukseen liittyen, jotta lukija pystyy ymmärtämään muutosten tarpeellisuuden.

2.1 Naisvankien asemaa ja kohtelua koskevat kansainväliset säädökset

Ensiksi haluan avata kansainvälisiä säädöksiä ja erityisesti kuvata sitä, miten naisvankien erityistarpeet nostetaan niissä esille. Aluksi avaan Nelson Mandela -sääntöjä ja samalla kuvaan siinä esitettyjen viiden peruseriaatteen kautta sitä, millainen on se niin sanottu moraalinen kompassi, joka ohjaa vankeinhoitoa kansainvälisesti. Nelson Mandela -sääntöjen lisäksi käyn läpi Bangkokin säännöt, jotka koskevat naispuolisten rikoksentehtäjäiden ja naisvankien kohtelua.

Vuonna 2017 Rikosseuraamuslaitos on julkaissut ”Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt - Nelson Mandela -säännöt”. Nämä säännöt hyväksyttiin 17.12.2015 YK:n yleiskokouksen istunnossa. Aikaisemmat vähimmäissäännöt oli kirjattu vuonna 1955 ja olivat jo vanhentuneet sekä kielellisesti, että sisällöllisesti. Suomi on ollut aktiivisesti mukana hankkeen kaikissa vaiheissa. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 5.)

Sääntöjen tavoitteena on määritellä mitkä ovat hyvät käytännöt ja periaatteet vankiloiden hallinnossa, ei kuvailla yksityiskohtaisesti järjestelmää maiden kopioitavaksi. Tärkeää on muistaa, että Yhdistyneen kansakuntiin kuuluvissa valtioissa vallitsevat hyvin erilaiset olosuhteet, niin oikeudellisesti, taloudellisesti kuin sosiaalisestikin, jolloin näitä sääntöjä ei aina voida soveltaa jokaisessa maassa. Jokaisen valtion on kuitenkin pyrittävä täyttämään nämä asetetut vähimmäisedellytykset. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 19.) Avaan vähimmäissääntöjen peruseriaatteita, jotta saadaan piirrettyä selkä kuva, mitkä olosuhteet vankiloissa pitää olla ja mihin myös Suomessa nyt viime vuosina esiin nostettu nais erityisyyden tarve perustuu.

Peruseriaatteina on listattu viisi sääntöä. Ensimmäinen sääntö on kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun kieltävä. Siinä korostetaan, että vankien ihmisarvoa tulee kunnioittaa. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 20 - 21.) Suomessa Rikosseuraamuslaitos on listannut yhdeksi neljästä arvostaan ihmisarvon kunnioittaminen (Rikosseuraamuslaitos 2020). Lisäksi tässä ensimmäisessä säännössä otetaan kantaa turvallisuuteen. Jokaisen maan tulee taata turvallinen ympäristö vangeille, henkilöstölle, palvelutarjoajille ja vierailijoille. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 21.)

Toinen sääntö edellyttää puolueettomuutta ja siinä kielletään syrjiminen. Siinä myös korostetaan, että vankiloissa tulee ottaa huomioon haavoittuvimmassa asemassa olevien tarpeet ja tarvitaan toimia jotta pystytään suojelemaan ja edistämään niiden vankien oikeuksia, joilla on erityistarpeita. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 21.) Suomessa yksi erityisryhmistä on naisvangit. Naisvankien vähäinen määrä on tarkoittanut sitä, että vankilat on suunniteltu miesten tarpeille ja naisten toimet on sopeutettu siihen.

Naisvankien erityistarpeet on otettava huomioon ja naisvankien oikeuksia tulee edistää. Kuten Kaisa Tammi naisvankiselvityksessään toteaa, Suomessa Rikosseuraamuslaitos laittoi alulle Suomen naisvankien olosuhteiden, toimintojen ja turvallisuuden selvittämisen (Tammi-Moilanen 2020, 3). Selvityksen valmistuttua Rikosseuraamuslaitos on tehnyt paljon muutoksia asioiden edistämiseksi, joita avataan myöhemmin nais erityisyys otsikon alla.

Sääntö kolme kuvaa ulkomaailmasta eristämisen haittoja ja kuinka sitä pitää välttää, ellei erillään pitäminen ole perusteltua tai sillä pyritään turvaamaan järjestyksen ylläpitoa. Sääntö neljä kuvaa vankeusrangaistuksen pyrkimyksiä suojella yhteiskuntaa rikoksilta ja vähentää uusinta rikollisuutta. Tämä edellyttää vankien yhteiskuntaan integroitumisen edistämistä vankeusaikana. Tähän liittyy muun muassa koulutuksen tarjoaminen ja kuntouttavan toiminnan järjestäminen vankeusaikana. Toimintoihin osallistumisen tulee perustua yksilölliseen arviointiin. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 21-22.)

Suomessa jokaiselle vangille tehdään yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma. Suunnitelmassa otetaan kantaa esimerkiksi mihin vankilaan vangi sijoitetaan, mikä toiminta mahdollisesti tukee vangin elämänhallintaa ja lisäksi se sisältää vapauttamissuunnitelman, jossa otetaan kantaa vangin palvelujen tarpeeseen vapautuessa. (Vankeuslaki 4 luku 6§.)

Viidennessä säännössä otetaan kantaa vankilan ja ulkopuolisen elämän erojen minimoimiseen. Erojen ei tule vähentää vankien vastuuntuntoa tai vaikuttaa alentavasti heidän ihmisarvonsa kunnioittamiseen. Vankiloissa tulee myös varmistaa, että fyysisesti tai psyykkisesti rajoituneilla vangeilla on myös mahdollisuus osallistua vankilan toimintoihin. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 22.)

Näistä viidestä säännöstä saa hyvän kuvan siitä, mikä on se suunta johon vankeinhoidon tulee mennä YK-maissa. Kun puhutaan nais erityisyydestä, on se sitten oma lukunsa ja edellyttää tarkempaa tarkastelua. Nelson Mandela -säännöissä on kaksi naisvankeihin liittyvää sääntöä. Sääntö 11:ssä sanotaan, että naiset tulee pyrkiä pitämään omissa laitoksissa ja jos heidät joudutaan sijoittamaan samaan laitokseen, tulee tilojen olla täysin erillään. Sääntö 81 taas korostaa, että naisvangeista tulee huolehtia ja heitä tulee valvoa vain naispuoliset työntekijät. (Rikosseuraamuslaitos 2017, 25, 54-55.)

Bangkokin säännöt ovat ”Naisvankien kohtelua ja naispuolisiin rikoksentekijöihin sovellettavia ilman vapaudenmenetystä toteutettavia toimenpiteitä koskevat Yhdistyneiden kansakuntien säännöt (Bangkokin säännöt)”. Bangkokin säännöt ovat siis täydentämässä YK:n vähimmäis-sääntöjä koskien vankien kohtelua. Yhdistyneiden kansakuntien elimet ovat antaneet päätöslauselmia, joissa valtioita on kehoitettu vastaamaan omassa toiminnassaan naisvankien tarpeisiin. Joten näissä säännöissä on vastattu tarpeeseen maailmanlaajuisista normeista, joissa otetaan kantaa naisvankeihin liittyviin erityisnäkökohtiin. Nämä säännöt ovat kansainvälisen oikeuden mukaisia. (Bangkokin säännöt 2015.)

Bangkokin säännöissä otetaan laajasti kantaa naisvangin vankilaan tulovaiheesta, terveydenhuollosta, mahdollisten seksuaalisten hyväksikäyttöjen tai muun väkivallan uhriksi joutumisen selvittämiseen ja siten avun hankkimiseen/tarjoamiseen. Lisäksi kantaa otetaan traumaperäiseen työtteeseen, turvallisuuteen, yhteydenpitoon liittyviin asioihin, henkilökuntaan ja sen koulutukseen, naisvankien nais erityyseen kuntoutukseen ja monesta muusta. Säännöt ovat hyvin laajat ja selkeät. Säännöt on alun perin julkaistu vuonna 2010, mutta niitä päivitettiin Nelson Mandela sääntöjen myötä vuonna 2015. (Bangkokin säännöt 2015.)

Säännöissä nostetaan esille, että naisvangit tulee sijoittaa vankilaan kotinsa läheisyyteen. Sijoittelussa tulee ottaa huomioon huoltajavelvollisuudet, vangin oma toive sekä toimintojen ja palveluiden saatavuus. (Bangkokin säännöt 2015.) Myöhemmässä kappaleessa Naisvankien sijoittaminen, avaan Suomen tilannetta tarkemmin. On kuitenkin helppo ymmärtää, että Suomen kokoisessa maassa, jossa naisvankeja on vain hieman yli kaksisataa päivittäin, jokaisen sijoittaminen kodin läheisyyteen on hankalaa. Kun puhutaan avovankiloihin sijoittamisesta, kuten johdannossa jo avattiin, avovankiloita on naisille vain kaksi jolloin sijoittaminen kodin läheisyyteen on entistä hankalampaa.

Asuintiloissa naisvangeilla tulee olla riittävät keinot ja tarvikkeet, jotta pystytään täyttämään naisten erityiset hygieniatarpeet. Lisäksi terveysiteitä tulee olla tarjolla maksutta. (Bangkokin säännöt 2015.) Uuden Hämeenlinnan naisvankilan myötä, vihdoinkin luovuttiin viimeisistä vessatamista selleistä. Näiden ”paljusellien” poistamiseen puututtiin jo vuoden 2008 naisvankeihin liittyvässä tutkimuksessa ja todettiin niiden olevan perustuslain vastaisia (Rikosseuraamusvi-rasto 2008, 22-23).

Vangeilla tulee olla samanlaiset sukupuolikohtaiset terveydenhuoltoon liittyvät palvelut kuin vankilan ulkopuolella. Tulovaiheessa on selvitettävä onko naisvangilla taustalla seksuaalista hyväksikäyttöä tai muita väkivallan kokemuksia. Jos tällainen tausta todetaan, tulee henkilökunnan tuoda esille henkilön oikeus olla yhteydessä poliisiin. Vangille pitää pystyä kertomaan asiaan liittyvät vaiheet ja menettelyt. Jos vanki haluaa ryhtyä oikeustoimiin, asiasta ilmoitetaan poliisille, jolla on toimivalta tutkinnan aloittamiseksi. Vankilan tehtävänä on myös

auttaa uhreja pääsemään oikeusavun piiriin. Halusi uhri viedä asian eteenpäin tai ei, on varmistettava asiantunteva psykologinen tuki tai neuvonta. (Bangkokin säännöt 2015.)

Naisvangeille on tarjottava yksilöllistä, traumoihin perustuvaa tukea kattavien mielenterveysohjelmien ja kuntoutusohjelmien avulla. Vankilan henkilökunnan tulee olla tietoisia, että naiset saattavat tuntea ajoittain erityistä ahdistusta. Henkilökunnan tulee olla kykeneviä olemaan sensitiivisiä ja heidän tulee varmistaa, että naisvangeille tarjotaan asianmukaista tukea. Päihteiden väärinkäyttäjien erityishoito-ohjelmissa tulee ottaa huomioon mahdollinen uhriksi joutuminen, raskaana olevan tai lasten kanssa olevien naisten erityistarpeet ja huomioidava myös erilaiset kulttuuritaustat. (Bangkokin säännöt 2015.) Naiserityisyydessä ollaan Rikosseuraamuslaitoksella menty viime aikoina paljon eteenpäin. Tätä asiaa avataan kappaleessa Naiserityisyys rikosseuraamusalalla.

Henkilöön kohdistuvat etsinnät tulee suorittaa ihmisarvoa kunnioittaen ja naisvankeihin tulee suhtautua korrektisti toimenpiteen aikana. Naisvangille etsinnän saa suorittaa vain naispuolinen henkilö. Lisäksi on pyrittävä kehittämään vaihtoehtoisia menetelmiä, joilla voidaan korvata riisuuntumista edellyttävät ja henkilöön käyvät etsinnät. Tavoitteena tulee olla haitallisten psykologisten ja mahdollisten fyysisten vaikutusten välttäminen. (Bangkokin säännöt 2015.)

Kurinpitoseuraamus ei saa sisältää kieltoa olla yhteydessä omaan perheeseen, varsinkaan lapsiin. Yleensäkin naisvankien yhteydenpitoa läheisiin tulee kannustaa ja helpottaa. Koska monet naisvangit on sijoitettu kauaksi kodeistaan, on laitoksien tehtävä toimenpiteitä yhteydenpitoon liittyvien haittojen tasapainottamiseksi. Lasten tapaamisissa on kiinnitettävä huomiota myönteiseen tapaamiskokemukseen. (Bangkokin säännöt 2015.)

Naisvankiloiden henkilökuntaa tulee kehittää niin, että he pystyvät järjestämään naisvangeille turvalliset ja kuntouttavat olosuhteet. Henkilöstön tulee pystyä vastaamaan niihin erityisiin vaatimuksiin joita naisvankien sopeutuminen yhteiskuntaan edellyttää. Vankilan johdon tulee ehkäistä ja puuttua sukupuoleen perustuvaan syrjintään. Naisvankeja tulee voida suojella hyväksikäytöltä, väkivallalta sekä seksuaaliselta häirinnältä, joten vankilan henkilökunnan toiminnassa tulee olla selkeät säännökset ja ohjeistukset asiasta. Kaikilla henkilöillä, jotka työskentelevät laitoksissa joihin on sijoitettuna naisvankeja, tulee saada koulutusta naisvankien sukupuolisidonnaisista tarpeista ja ihmisoikeuksista. (Bangkokin säännöt 2015.)

Tämän lisäksi henkilökunnalla tulee olla koulutusta naisvankien hoitotarpeiden, itsensä vahingoittamisen sekä itsemurhien riskin havaitsemiseen. Henkilökunnan pitää pystyä tukemaan vankia ja ohjaamaan hänet tarvittaessa asiantuntijalle. Naisvangeilla tulee olla suunniteltu kuntoutusta, naisten erityistarpeet huomioon ottaen. Vankilassa tulee olla kykyä tunnistaa ihmiskaupanuhreja ja heille tulee pystyä tarjoamaan sellaista suojelua, jonka avulla pystytään välttämään uudelleen uhrin asemaan joutuminen. (Bangkokin säännöt 2015.)

Myös vankilan toiminnoissa on otettava huomioon sukupuolisidonnaiset tarpeet. Palveluja pitää pystyä tarjoamaan sellaisille naisille jotka ovat hyväksikäytön uhreja, oli hyväksikäyttö ollut fyysistä, henkistä tai seksuaalista. Hyväksikäytön näkökulma tulee ottaa huomioon myös tapaamisissa, eli naisvangilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa siihen kuka pääsee tapaamaan häntä. Toivottuihin tapaamisiin on kuitenkin hyvä kannustaa ja niitä tulee helposti mahdollistaa. Lisäksi vankiloissa on kiinnitettävä huomiota vapauteen siirtymiseen ja sen helpottamiseen. Poistumislupien, avovankiloiden ja ulkopuolisten sijoitusten merkitys on tässä merkittävä. Tukitoimien valmistelut siviiliin tulee aloittaa jo vankeusaikana ja siten mahdollistaa hyvät yksilölliset tukitoimet siviiliin. (Bangkokin säännöt 2015.)

Bangkokin säännöissä myös nostetaan esille tulossuuntautuneen tutkimuksen merkitys. Tutkimuksia tulee pyrkiä tekemään naisten osasta rikosentekijänä ja niihin johtaneista syistä, vankeuden ja rikolliseksi leimaantumisen vaikutuksista sekä millä tavalla voidaan vaikuttaa naisten uusintarikollisuuteen. Tutkimusten avulla voidaan tehokkaasti suunnitella ja kehittää naisille suunnattuja ja heidän tarpeisiinsa vastaavia toimia. Tutkimuksiin panostamalla saadaan kerättyä ja arvioitua tietoa naisten rikolliseen käyttäytymiseen liittyvistä tekijöistä. (Bangkokin säännöt 2015.)

Tutkimusten avulla pyritään vastaamaan naisten tarpeisiin yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta. Tähän tulee ottaa osaksi myös tiedon julkaiseminen ja jakaminen, jolloin pystytään kansalaisten tietoa lisäämällä mahdollistamaan naisten soputumista yhteiskuntaan. Faktoihin perustuvan tiedon lisääminen vähentää epätietoisuutta ja epäluuloja. On myös hyvin tärkeää että naispuolisten rikosentekijöiden kanssa työskenteleville virkamiehille järjestetään asianmukaista koulutusta. (Bangkokin säännöt 2015.)

2.2 Naisvangit Suomessa

Kaisa Tammen tekemä naisvankiselvitys nosti naisvangit valokeilaan. Naisvangit ovat vähemmistö Suomen vankiloissa ja nyt sen aiheuttamat haitat on nostettu esille. Naisvangit ovat eriyinen ryhmä ja joka tarvitsee juuri heille suunnattua kuntoutusta. Mutta ennen kuin voidaan lähteä pohtimaan nais erityisyyttä on tärkeää avata taustaa ja tilastoja.

Rikosseuraamusvirasto julkaisi jo vuonna 2008 ”Naiset näkyviksi” työryhmä mietinnön. Julkaisun taustalla on vuonna 2007 perustettu laaja-alainen työryhmä jonka tavoitteena oli selvittää naisvankien sijoitteluun ja toimintaan liittyvät tarpeet, naisvankien osastojen kriteerit osastojen toimivuuteen, naisvangeille keskitettyjen kuntoutus- ja koulutuspalveluiden tarve sekä laatia henkilöstöön ja heidän kouluttautumiseen liittyvien tarpeiden suunnitelma. Suomessa naisvankien osuus kaikista vangeista oli noussut 15 vuoden aikana. Vuoden 1993 naisvankien osuus oli 3,5 prosenttia ja se oli noussut kaksinkertaiseksi ollen vuonna 2008 seitsemän prosenttia. Tutkimuksessa selviää myös, että Suomessa on vuonna 2008 ollut vain 64

avolaitospaikkaa naisille ja silti käyttöaste on ollut alhainen, 78 prosenttia. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 12-15.)

Julkaisun taustalla on myös silloisen Rikosseuraamusviraston siirtyminen aluejärjestelmään vuonna 2006. Taustalla oli ajatus naisvankien sijoittumisesta kotipaikkansa perusteella määräytyvään aluevankilaan. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 11.) Myöhemmin aluevankiloihin ja nykyisiin aluekeskuksiin jakaminen on koettu huonoksi muutokseksi. Julkaisussa ”Rikosseuraamuslaitoksen rakenteiden ja toiminnan arviointi” vuodelta 2019 asiaa pohditaan seuraavanlaisesti: ”Nykyinen kolmiportainen ja alueellinen organisaatiomalli pidentää tavoitteiden toimeenpanon ketjua ja vaikeuttaa seurantaa. Alueiden johtaminen edellyttää Keskushallinnolta vahvaa otetta, jotta vankien yhdenvertainen kohtelu toteutuisi kaikilla alueilla.” (Kleemola, Honkavaara & Sonkamo 2019, 29.)

Sittemmin Rikosseuraamuslaitoksessa on aloitettu kehittämistarpeiden arviointi organisaatorakenteeseen liittyen. Kehittämistarpeiden arviointi tapahtui Rise 2.0 nimisessä hankkeessa keväällä 2020. Rikosseuraamuslaitokselle on esitetty uutta organisaatiomallia, jossa organisaatio on yhtenäinen ja muodostuu valtakunnallisista vastuualueista, joita on neljä: ”kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivinen toiminta”. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Kun naisvankeihin liittyvä selvitys on tehty jo vuonna 2008, mutta vuonna 2020 tarve uudelle selvitykselle on ollut aivan yhtä ajankohtainen, on pakko pohtia mitä näiden selvitysten välissä on tapahtunut. Lukiessani aikaisempaa selvitystä, huomasin siinä puhuttavan niin sanotuista paljuselleistä ja aluejaoista, joten täytyy ymmärtää että puhutaan täysin eri aikakaudesta vankeinhoidollisesti. Vankeinhoito on muuttunut oman urani aikana, eli viimeisen 15 vuoden aikana roimasti ja on tällä hetkelläkin suurten muutosten kynnyksellä. Toiveena onkin, että kun päästään aluejaoista ja kehittäminen on jo nyt valtakunnallista ja yhtenäistä, tulevat muutokset varmasti olemaan näkyvämpiä ja pysyvämpiä. Kun tavoitteet ovat yhtenäiset ja niiden kehittymistä seurataan valtakunnallisesti, on niiden edistymisenkin hallittua ja esiin nouseviin ongelmiin pystytään puuttumaan nopeasti ja laajasti.

Itse koen tärkeimpänä asiana sen, että naisvankien asema Suomessa puhuttaa ja Rikosseuraamuslaitoksessa on osaamista ja halua viedä asioita eteenpäin. Jo lyhyen ajan sisällä on nähtävissä ajattelun muutos naisvankien kanssa työskentelyssä ja uskon että suuri syy tälle on tiedon lisääntyminen. Kaisa Tammi on tehnyt suuren työn tuomalla esiin naisvankeihin liittyviä erityispiirteitä ja kehittämällä Rikosseuraamuslaitoksen toiminta- ja ajattelumalleja. Itseäni eniten ihmetyttää, ja siksi halusin nostaa esille myös vuoden 2008 selvityksen, että miksi asiat eivät ole olleet näin hyvin nähtävissä jo sieltä lähtien?

Naisvankien kanssa työskentely on hyvin erilaista verrattuna miesvankien kanssa työskentelyyn, mutta silti olen aina kokenut kohtelevani henkilöitä tasa-arvoisesti kohtelemalla heitä

samalla tavalla. Totuus on kuitenkin, että tarvitaan erityistä koulutusta, osaamista ja erityisiä toimintatapoja, jotta yhdenvertainen kohtelu toteutuu myös naisvankien kohdalla. Minulle tulee aina mieleen kuva jossa kolme eri pituista henkilöä seisoo puuaidan takana ja käytössä on kolme koroketta. Jos jokaiselle antaa yhden korokkeen, lyhyin henkilö ei nähnyt aidan yli. Kun laatikot jaettiin niin, että lyhyin sai kaksi koroketta, keskimäinen yhden ja pisin jäi ilman, lopputulemana oli että jokainen henkilö pystyi näkemään aidan yli. Nais erityisyys tai voimakas keskittyminen naisvankeihin tällä hetkellä ei ole miesvangeilta pois. Nyt on vain aika asettaa tämän pienen vankiryhmän alle sitä ylimääräistä koroketta, jotta he pääsevät tasa-arvoiseen asemaan.

Kuten kansainvälisissä säännöissä oli nähtävissä, tavoitteena on pitää vankiloissa naisvangit erillään miesvangeista. Osana naisvankiselvitystä selvitettiin silloista tilannetta ja tehtiin tarvittavia muutosehdotuksia. Selvityksen seurauksena Rikosseuraamuslaitos luopui 1.9.2021 avovankiloista, joissa on sijoitettuna sekä mies-, että naisvankeja. Kestilän vankila muutettiin naisvankilaksi ja Jyväskylän vankila muuttui pelkästään miehille. (Rikosseuraamuslaitos 2021a.)

Suomessa on tällä hetkellä kaksi avovankilaa naisille; Kestilä Pohjois-Suomessa ja Vanajan vankilan Vanajan osasto etelässä Hämeenlinnassa. Vanajalla on 60 vankipaikkaa. Siihen sisältyy 10-paikkainen perheosasto, joka perustettiin vuonna 2010. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.) Suljetuista vankiloista ainoastaan Hämeenlinna on pelkästään naisvangeille. Hämeenlinnan uusi vankila otettiin käyttöön vuoden 2020 lopulla ja se on alusta alkaen suunniteltu naisvangeille. Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja Arto Kujala kuvaili muutamaa viikkoa ennen Hämeenlinnan vankilan käyttöönottoa tilannetta seuraavanlaisesti: ”Uusi vankila on iso askel oikeaan suuntaan naisvankien aseman ja turvallisuuden parantamiseksi, vaikka työtä on vielä paljon. Hämeenlinnassa toiminnot ovat aiempaa sopivampia naisvankien erityistarpeisiin.” (Rikosseuraamuslaitos 2020c.)

Hämeenlinnan lisäksi naisvankeja on sijoitettu suljettuihin vankiloihin ympäri Suomea. Naisvankeja on Turun, Pyhäselän, Vaasan, Oulun ja Vantaan vankiloissa. Vantaalla naisvangit ovat tosin vain lyhyessä säilytyksessä. Seuraamusselvityksen tekohetkellä naisvankeja oli myös Satakunnan vankilan Köyliön osastossa. (Tammi-Moilanen 2020.) Naisvankiprojektissa sijoittelut on otettu selvittelyn alle ja esimerkiksi on valmisteilla valtakunnallinen vankipaikkamääriä koskeva päätös tutkintavankien osalta. Tällä työllä tähdätään naisvankien olosuhteiden kehittämiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2021b.) Tämä nykyinen malli, jossa sijoittaminen on hajautettu, todettiin haasteelliseksi. Ratkaisuksi on tarjottu paikkojen keskittämistä, jolloin pystyttäisiin parantamaan naisvankien turvallisuutta ja pystyttäisiin monipuolistamaan toimintoja. Keskittämällä pystyttäisiin myös vaikuttamaan positiivisesti henkilökunnan koulutusten järjestämiseen sekä nais erityyisen työn kehittämiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Paljon on siis muutoksia edessä ja on selkeästi nähtävillä Rikosseuraamuslaitoksen tahtotila edistää naisvankien asioita. Monessa lukemassani haastattelussa on mainittu myös kansainväliset säädökset ja niissä edellytetyt toimet, joten niillä on selkeästi painoarvoa ja Suomessa halutaan toimia edellytetyllä tavalla.

Naisvankien osuus Suomen vankeusvangeista on ollut melko tasaista. Vuosien 2011 - 2020 välisenä aikana osuus on ollut 7-8 prosenttia. Tämä tarkoittaa, että päivittäin Suomen vankiloissa on sijoitettuna 200 - 205 naisvankia. (Rikosseuraamuslaitos 2022a, 27.) Vuoden 2021 tilastoissa naisvangeista 72 prosenttia oli vankeusvankeja, kuusi prosenttia elinkautisvankeja ja 21 prosenttia tutkintavankeja. Valvotussa koevapaudessa vangeista, eli vankeusvangeista ja elinkautisvangeista, oli vajaa 14 prosenttia. (Rikosseuraamuslaitos 2021, 15.)

Päärikoksena oli lähes 26 prosentilla henkirikos, 17 prosentilla pahoinpitely ja 16 prosentilla huumausainerikos (Rikosseuraamuslaitos 2021, 16). Laitoksessa oloajat naisvangeille vuoden 2020 tilastoissa on arvioitu seuraavanlaisesti: alle kolme kuukautta oli kolmella prosentilla, kolmesta kuuteen kuukauteen neljällä prosentilla, kun taas kuudesta kuukaudesta vuoteen oli jo 15 prosenttia ja vuodesta kahteen vuoteen määrä on noussut jo 42:een prosenttiin. Näitä pidemmissä laitosisoloajoissa kahdesta neljään vuotta oli 17 prosenttia, neljästä kahdeksaan vuoteen kymmenen prosenttia ja yli kahdeksan vuotta oli jopa kymmenellä prosentilla naisvangeista. (Rikosseuraamuslaitos 2022a, 34.)

Naisvankien uusiminen on miesvankeihin verrattuna vähäisempää. Viiden vuoden seurantajaksoilla vuonna 2015 naisvankien uusimisprosentti oli 44, kun miehillä sama luku oli 60 prosenttia. Naisvankien uusimisessa on tullut selkeä muutos tutkimuksen seurantajaksoilla, joka sisältää vapautuneet vangit vuodesta 2006 vuoteen 2015. Vuoden 2006 vapautuneilla naisvangeilla uusimisprosentti oli 56, kun taas vuonna 2015 se oli laskenut jo kerrottuun 44:ään prosenttiin. (Rikosseuraamuslaitos 2022a, 40.)

Vaikka näissä tilastoissa näkyy tärkeitä faktoja Suomen naisvangeista, niin tärkeimmät tilastot mitä täytyy nostaa esille naisvangeista puhuttaessa ovat hyvin toisenlaisia. Nämä tilastot kertovat karun tarinan naisvankien traumataustasta. Naisvangeista 25 prosenttia ovat olleet pahoinpideltyjä lapsuudessaan. Miehistä lapsuudessa pahoinpitelyjä oli kokenut 15 prosenttia. Naisvangeista 32 prosenttia on ollut seksuaalikontaktissa aikuisen kanssa alle 16 vuotiaana, miehillä vastaava luku on seitsemän prosenttia. (Tammi-Moilanen 2020, 9.)

Parisuhteessa kumppanin pahoinpitelemäksi on joutunut 70 prosenttia naisvangeista, miesvangeista kahdeksan prosenttia. Henkistä väkivaltaa on kokenut 65 prosenttia naisvangeista, miesvangeista 16 prosenttia. 19 prosenttia naisvangeista on kokenut seksuaalista kaltoinkohtelua kumppanin taholta, miesvangeista 0,3 prosenttia. Lähisukulaisen taholta seksuaalista kaltoinkohtelua on kokenut 16 prosenttia naisvangeista, miehillä vastaava luku on 1 prosentti. Muun henkilön seksuaalisesti kaltoinkohtelemäksi on naisvangeista joutunut 31 prosenttia ja

miehistä kaksi prosenttia. (Tammi-Moilanen 2020, 9.) Naisvankien traumatausta on siis tilastojen valossa valtava. On siis erityisen tärkeää ymmärtää näiden taustojen aiheuttamat ongelmat, esimerkiksi käytöshäiriöt vankilassa. Tästä syystä lisäkouluttautuminen vankiloiden henkilöstölle traumasensitiivisestä työotteesta on erittäin tarpeellinen. Mielestäni se on tarpeellista työskenteli sitten nais- tai miesvankien kanssa, koska kuten tilastoista nähdään, myös miesvangeilla traumataustaa on huomattava määrä.

2.3 Kestilän vankila

Kestilän vankila on käynyt lyhyen olemassa olonsa aikana suuria muutoksia läpi. Kun halutaan kehittää vankilan toimintaa, on tärkeää olla tietoinen miksi ja miten on päästy siihen pisteeseen missä nyt ollaan. Avaan myös Kestilän vankilan vastuuvirkamiesmallia, koska se näyttää suurta roolia vankilan toiminnoissa ja käytännöissä.

2.3.1 Vankilan muutoksista

Kestilän vankilaa ei ole alun perin rakennettu vankilaksi. Rakennuksissa on ennen vankilaksi muuttamista toiminut maatalousoppilaitos. Oppilaspulan takia koulun ylläpitäminen ei ollut kannattavaa ja koska samanaikaisesti silloinen vankeinhoitolaitos oli etsimässä Pohjois-Suomesta sopivaa paikkaa avolaitokselle, oli päätös tilojen myymisestä valtiolla melko helppoa. Hannu Järvitalo on vankeinhoiton perustuskinnolla tehnyt opinnäytetyönsä aiheena maatalousoppilaitoksen muuttuminen Kestilän vankilaksi. Siinä korostuu hyvin se, että jo alkuvaiheessa muutoksia pyrittiin tekemään mahdollisimman vähän, koska rahaa ei ollut. Jo olemassa olevat tilat pyrittiin hyödyntämään sellaisenaan. (Järvitalo 2008.) Tämä on erittäin hyvin näkyvissä vieläkin ja kaikki sen jälkeisetkin muutokset on tehty vanhaa ja jo olemassa olevaa hyödyntäen.

Kestilän vankilaan perustettiin vuonna 2012 naisvankiosasto. Osaston perustamisen jälkeen Kestilän vankilassa oli 34 paikkaa miehille ja 12 paikkaa naisille. Suurin osa toiminnoista olivat samoja sekä miehille, että naisille. Vain naisille suunnattua toimintaa olivat VINN-kurssi, sekä Romano Mission Naisten kulman työntekijöiden järjestämä palvelunohjaus. Tutkimuksessa nostettiin esille, että Kestilän vankilassa oli jo pitkään pohdittu sekavankilan hyviä ja huonoja puolia. (Tammi-Moilanen 2020, 35-37.) Kestilässä hyvinä puolina pidettiin sitä, että oltiin vuorovaikutuksessa vastakkaiseen sukupuoleen selvinpäin ja tasa-arvoisessa tilanteessa. Huonona puolena taas korostui se, että osa vangeista keskittyi enemmän mahdollisiin parisuhteisiin, kuin itsensä kuntouttamiseen.

Selvityksen seurauksena Rikosseuraamuslaitos luopui miesten ja naisten yhteisistä avovankiloista 1.9.2021. Tämän seurauksena Kestilän vankilasta siirtyivät miesvangit toisiin avolaitoksiin ja Kestilän vankilasta tuli Suomen toinen naisten avovankila Vanajan vankilan Vanajan

osaston rinnalle. Suomi oli selvitystä tehtäessä ainoa Pohjoismaa, jossa oli vielä mies ja naisvankeja samoissa avolaitoksissa. (Rikosseuraamuslaitos 2021 a.)

Kuten Bangkokin säännöissä korostettiin, naisvankilassa henkilökunnan tulee olla pääasiassa naisia. Kestilän vankilassa palkattiin naisvankilamuutoksen myötä lisää naisvartijoita. Aikaisemmin sekavankilana Kestilän vankilassa naisia on ollut valvonnan osalta henkilökunnassa hyvin vähän. Nais- ja miesvangit eivät myöskään olleet erillään kuten säädöksissä edellytetään. Lähes kaikki toiminnot olivat yhdessä miesten kanssa ja kommunikointia ja yhdessä oloa ei esitetty millään tavalla. Kosketuskielto vankien välillä oli tosin kielletty vankilan järjestyssäännöissä. Muutoksen tapahduttua, ero vanhaan on ollut hyvin selkeä. Naisvangit ovat paljon vapautuneempia ja selvästi keskittyvät itseensä enemmän, kun ei ole ollut miesvankeja enää ympärillä. Ilmapiiri on ollut selvästi parempi itsensä kuntouttamiselle. Kokemukseni perusteella olen voimakkaasti sitä mieltä, että sekavankiloista luopuminen oli oikea vaihtoehto ja tämä mielipide on ollut hyvin vahva myös muun henkilökunnan keskuudessa.

Unelmatilanteessa tälle muutokselle olisi ollut aikaa ja resursseja, mutta niin ei tietenkään ollut. Lähes samalla tavalla kuin 1990-luvun alussa maatalousoppilaitos muutettiin vankilaksi, myös tässä muutoksessa jouduttiin hyödyntämään nykyisiä tiloja ja toimintoja muutosta tehdessä. Nais erityisyyden tuominen osaksi Kestilän vankilan arkea on ollut haastavaa. Koen, että vanhan päälle rakentaminen on aina vaikeampaa kuin puhtaalta pöydältä aloittaminen.

Kuten tiedämme, resurssit ovat joka puolella tiukassa ja yksi tärkeä osa innovatiivisuudesta, on pystyä löytämään ratkaisuja, jotka saatavilla olevilla resursseilla pystytään toteuttamaan. Tästä syystä opinnäytetyön aihe oli hyvin helppo valinta ja myös tapa millä sen halusin toteuttaa. Kun kysytään asiakkailta suoraan mitä he tarvitsevat ja minkä asioiden he kokevat edistävän kuntoutumista, niin silloin ei tarvitse hukata resursseja niin sanotusti turhiin asioihin. Tällä tavalla saadaan myös suoraan tietoa siitä mihin asioihin tarvitaan nopeasti muutosta.

2.3.2 Kansainvälisten säädösten toteutumien Kestilän vankilassa

Kestilän vankilassa päätavoite on aina vapautteen valmistaminen. Se voi toteutua kuntouttaviin ohjelmien avulla, pitämällä yhteyttä perheeseen, tai se voi olla opiskelua tai arjentointojen harjoittelua. Jokaisella on omat henkilökohtaiset tarpeensa ja meidän on tärkeää kuunnella mitä se jokaisen yksilön kohdalla heidän mielestään tarkoittaa.

Kestilän vankilassa on hyvin otettu huomioon kansainvälisten säädösten mukaisesti fyysisesti rajoittuneet vangit. Kestilän vankilassa on liikuntarajoitteisten osasto ja kulkemista on pyritty mahdollistamaan niin, että myös liikuntarajoitteiset pystyvät osallistumaan kaikkiin toimintoihin. Lisäksi toiminnot on kehitelty niin, että kaikki pystytään sijoittamaan johonkin toimintaan. On erittäin tärkeää, että vankilassa päivät koostuvat järkevästä toiminnosta. Joillekin

jo pelkän normaalin päivärytmin toteutuminen on suuri muutos ja se toimii kuntouttavana elementtinä.

Naisvangeille tulee tarjota hyvät tilat hygienian ylläpitämiseen. Kun Kaisa Tammi vieraili Kestilän vankilassa, hän huomautti että terveystieteiden tulee olla helpommin saatavilla. Tämän jälkeen ne siirrettiin siivoustarvikekomerosta naisten soluihin. Kestilässä on hyvät puitteet naisvangeille hyvän hygienian näkökulmasta. Lisäksi kun muutos naisvankilaksi tuli, hankittiin kaikkiin niihin soluihin joihin pystyttiin oma pesukone. Tällä pyrittiin mahdollistamaan säännöllinen pyykinpesu, mutta myös luomaan soluihin kodin tuntua. Kestilän vankilassa solut ovat vankies asuintilat. Soluissa on yhteiset tilat, mutta huoneet ovat erikseen. Kahdessa solussa asuminen tapahtuu täysin yksin.

Bangkokin säännöissä korostetaan yhteydenpidon merkitystä perheeseen ja läheisiin. Kestilän vankilaan yhteydenpito perheeseen on tehty mahdollisimman helpoksi. Puhelimet ovat halussa aamutarkastuksesta, joka on arkisin kello 7:30 tai viikonloppuisin 8:30, aina iltatarkastukseen, kello 22:00 asti. Puhelujen lisäksi on mahdollisuudet tapaamisiin Skypen välityksellä, jopa useamman kerran viikossa, normaalit noin puolentoista tunnin tapaamiset lauantaisin ja sunnuntaisin, sekä valvomattomat tapaamiset jotka kestävät perjantain illasta sunnuntai iltaan. Lisäksi vankien perhesuhteita tuetaan poistumislupien avulla.

Myös henkilökunnan kouluttautuminen nais erityisyyteen koetaan tärkeäksi. Kestilän muututtua kokonaan naisvankilaksi, on henkilökunta ollut erittäin motivoitunut kouluttautumaan nais erityisyyteen. Tämän lisäksi on tullut paljon juuri naisvangeille suunnattuja kuntoutusmahdollisuuksia. En osaa sanoa onko tähän asiaan tullut näin valtava muutos viime vuosien aikana, vai onko näiden asioiden markkinointi tullut Kestilään asti vasta nyt, kun naisvankilaksi muutos oli esillä myös valtakunnallisessa mediassa kuten Iltasanomissa. Valtakunnallisten koulutusten lisäksi Kestilän vankilalla on järjestetty koulutusta traumasensitiivisestä työotteesta, jonka järjesti Särö-hankkeen projektityöntekijät. Myös lisäkoulutusta on suunniteltu syksylle.

Vapautumisen valmistelu on myös nostettu säädöksissä tärkeäksi. Kestilän vankilassa pidetään asteittaista vapauttamista erittäin tärkeänä. Ensin avovankilaan sijoittaminen, sitten poistumisluvat ja muut luvat vankilan ulkopuolelle ja sen jälkeen valvottu koevapaus ennen siviiliin siirtymistä. Joillekin, varsinkin pitkätuomioisille ja nuorille, on tämän jälkeen vielä ehdonalaisten valvonta (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 12 luku 70§). Tukitoimien rakentaminen aloitetaan jo vankeusaikana ja monet tätä tukea tarjoavat järjestöt käyvät esimerkiksi vierailmassa Kestilässä. Näin tulevat nämä vankilan ulkopuolella olevat tuki mahdollisuudet ja niitä järjestävät henkilöt tutuiksi, jolloin tuen piiriin hakeutuminen on helpompaa. Tukitoimia järjestettäessä tulee pitää huoli, että tukitoimet jatkuvat myös valvotun koevapauden jälkeen, jolloin pahin nivelvaihe, eli vapautuminen, saadaan tuetusti ja hallitusti

vietyä eteenpäin. Näin pystytään vaikuttamaan parhaiten uusinta rikollisuuden vähentämiseen.

Omalla tutkimuksellani pyrin siihen mikä on minulle tärkeää ja minkä olen huomannut olevan tärkeää myös vangeille: asioiden muuttamiseen käytännössä. Vaikka Kestilässä toimitaan kansainvälisten säädösten edellyttämällä tavalla, on meillä kuitenkin vielä matkaa kuljettavana. Voimme tehdä asioita paremmin ja mikä tärkeintä; muuttaa Kestilän vankila oikeaksi naisten avovankilaksi. Nyt muutos näkyy kyllä paperilla ja siinä keitä meille sijoitetaan, mutta jotta oikeasti pystymme vastaamaan naisvankien tarpeisiin ja tukemaan heitä rikoksettomassa ja päihteettömässä elämässä, tarvitsemme vielä kehittämistyötä.

2.3.3 Vastuuvirkamiesmalli

Kestilän vankilan kuntouttavassa työssä on keskiössä vastuuvirkamiesmalli. Vastuuvirkamiesmallin mukaisesti jokaiselle vangille nimetään tulovaiheessa vastuuvirkamies, joka on vartija tai rikosseuraamustyöntekijä, sekä vastuuhjaaja, joka on ohjaaja tai erityisohjaaja. Tällä mallilla on pyritty siihen, että vangin on helppo hakea apua ja ei tarvitse monelle eri ihmiselle avata elämäntarinaa Kestilän vankilassa. Vastuuvirkamiesmallissa on määritelty perehdyttäminen, tulohaastattelu, kirjaukset tietojärjestelmään ja vangin toiminnoista sopiminen. (Kestilän vankilan kehittämissuunnitelma 2021.)

Rikosseuraamusasiakkaan polku alkaa kokonaistilanteen kartoittamisella. Hänelle laaditaan arvio joko yhdyskuntaseuraamustoimistossa tai arviointikeskuksessa, jonka pohjalta henkilölle asetetaan tavoitteet seuraamuksen ajalle. Tavoitteet koskevat elämän osa-alueita, jotka vaikuttavat uusintarikollisuuteen, esimerkiksi päihheet/päihteettömyys. Tavoitteita edistetään palveluiden ja toimintojen avulla. Ne voivat olla esimerkiksi ohjelmatoimintaa ja keskustelua, joko vankilan henkilökunnan tai ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Ulkopuoliset palveluntuottajat pyritään ottamaan mukaan riittävän varhaisessa vaiheessa vangin kuntoutumista, jolloin palveluiden jatkuminen myös vapautumisen jälkeen voidaan turvata ja tehdä asiat mahdollisimman helpoksi tuohon jo muutenkin stressaavaan vaiheeseen vangin elämässä. Vastuuvirkamiehellä on kokonaisvastuu tästä suunnitelman etenemisestä tavoitteiden mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2021c.)

Kestilän vankilassa vastuuvirkamies ja vastuuhjaaja toimivat yhdessä vankia tukien ja auttaen. Haasteena on edelleen töiden jakautuminen tasaisesti ja niin, että myös vangille on selkeää kuka on vastuussa mistäkin ja missä asiassa kääntyä kenenkin puoleen. On tärkeää että yhteistyö henkilöstöryhmien välillä on sujuvaa ja joustavaa. Toivon että päästäisiin ajattelu tavasta ”minun työt/sinun työt” ja ajateltaisiin että nämä ovat meidän töitä ja sovitaan yhdessä miten ne jakautuvat. Koska on tärkeää muistaa, että jokainen vanki on yksilö ja hänellä on yksilöidyt tarpeet, joiden mukaan meidän tulee toimia. Tällöin tiukka työnjako ei takaa töiden tasaista jakautumista, vaikka onkin selkeämpi tapa. Kommunikoinnin merkitys

vastuuvirkamiesmallissa on merkittävä ja siihen meidän täytyy myös Kestilän vankilassa keskittyä ja pyrkiä parantamaan sitä.

Suunnitelman toteuttamisen rinnalla kulkee arviointi, jonka tulee olla säännöllistä. Jotta arviointi on mahdollista, tulee vangin tilanteesta, toiminnasta, käytöksestä ja tavasta ajatella olla hyvät ja laajat kirjaukset nähtävissä tietojärjestelmässä. Kirjauksissa tulee näkyä tietysti se, mihin toimintoihin vanki on osallistunut, mutta myös se millainen on ollut toimintojen vaikutus. Tavoitteellinen toiminta jatkuu aina seuraamuskaudelta toiselle, jolloin työskentely jatkuu katkeamattomana, on henkilö sitten suorittamassa vankeusrangaistusta tai yhdyskuntasuraamusta. (Rikosseuraamuslaitos 2021c.)

Kestilän vankilassa vastuuvirkamiesmalli on otettu käyttöön ja sitä on jo pitkään kehitelty ja muutettu, mutta tällä hetkellä se edelleen vaatii kehittämistä ja rakentamista. Se vaatii henkilökunnalta paljon uuden opettelua ja paljon työtä. Mallin toimiminen on kuitenkin laitoksen käytäntöjen ja toiminnan näkökulmasta erittäin tärkeää ja koska sen keskiössä on vankien kuntoutuminen ja uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, on sillä muutosta haluavien vankien näkökulmasta erittäin suuri merkitys. Työntekijän näkökulmasta hyvin toimivana tämä malli voi tuoda työhön tietynlaista järjestetystä ja selkeään toimintamallin. Puhutaan siis monesta näkökulmasta katsottuna erittäin tärkeästä asiasta.

3 Tietoperusta

Opinnäytetyön tietoperusta sisältää nais erityisyyden rikosseuraamusalalla sekä asiakaslähtöisen kehittämisen. Tietoperusta haluttiin pitää tiiviinä ja selkeänä, joten siihen ei haluttu lisätä mitään ylimääräistä. Nais erityisyys on tärkeä osa tietoperustaa, koska Kestilän vankilan kehittämisen tarpeet tässä vaiheessa nousivat juuri naisvankilaksi muuttumisesta. Asiakaslähtöinen kehittäminen taas tulee jo tutkimuksen nimestä: Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen. Mielestäni oli erittäin mielenkiintoista selvittää miten asiakaslähtöinen kehittäminen soveltuu vankila ympäristöön tässä mittakaavassa.

3.1 Nais erityisyys rikosseuraamusalalla

Naisvangeista ja -rikosseuraamusasiakkaista on tehty kaksi tutkimusta verrattain lyhyen ajan sisään. Vuonna 2008 Naiset näkyviksi ja vuonna 2020 Naisvankiselvitys. Rikosseuraamuslaitoksella on selkeä suunta siihen, että naisvankien erityispiirteet otetaan paremmin huomioon. Niissä vankiloissa joihin naisvankeja on sijoitettuina, tulee toiminnoissa ja käytännöissä ottaa nämä erityispiirteet huomioon.

Naisvangit Suomessa kappaleessa kuvatut tilastot traumataustasta, ovat se pohja, jolle nais erityisyys vankiloissa rakentuu. Koska Suomen vangeissa naisten määrä on ollut hyvin alhainen,

on helppo ymmärtää miten vankiloiden toiminnot ja käytännöt ovat useimmiten palvelleet miespuolisia vankeja ja naisille kohdistettuja toimintoja on ollut vähemmän. Naisvankien uusimisprosentti on kuitenkin ollut miehiä selvästi alhaisempi, joten nähtäväksi jää kuinka suuri vaikutus nais erityisillä toiminnoilla on naisvankien uusimisriskiin, kun ne saadaan kunnolla osaksi vankiloiden toimintaa.

Rikosseuraamuslaitoksessa oli vuonna 2020 käynnissä organisaatiorakenteiden arviointi, jossa selvitettiin erityisryhmien tarpeita ja heidän huomioimistaan. Selvityksen taustalla oli huoli naisvankien turvallisuudesta ja siitä miten toiminnot vastasivat naisvankien tarpeisiin. Rikosseuraamuslaitoksen tiedotteessa (2020e) kehitysjohtaja Riitta Kari avaa hankkeentaustoja naisvankien osalta seuraavanlaisesti: ”Kansainvälisen naisvankitutkimuksen perusteella suositellaan, että naisvankien sijoittamista miesten kanssa samoihin vankiloihin vältettäisiin. Syyinä tähän ovat naisten erilaiset tarpeet miesvankeihin verrattuna sekä naisten kokemat häiriöt samoihin yksiköihin sijoittuessa. Lisäksi suurella osalla naisvangeista on traumataustaa, mikä tulisi huomioida työskentelyssä heidän kanssaan.”

Naisvankiselvityksessä haluttiin kartoittaa naisvankien turvallisuus, toiminnot, terveydenhuollon palvelut ja sukupuolisen häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Lisäksi selvityksessä tuli tarkastella henkilökunnan sukupuolijakaumaa ja perehtyneisyyttä nais erityiseen työhön. Selvityksen laatijaksi valittiin Kaisa Tammi. Tammella on vankka kokemus työstä naisvankien kanssa ja hän toimii Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Vanajan vankilan johtajana. (Rikosseuraamuslaitos 2020e.)

Kaisa Tammi kertoo, että ennen naisvankiselvitystä muutamassa vankilassa oli tapahtunut asioita, joista voitiin päätellä, että naisvankien turvallisuudessa Suomen vankiloissa on kehitettävää. Tammi vieraili yhdeksässä vankilassa ja teki havainnon, että vaikka monessa vankilassa oli joitain yksittäisiä juuri naisille suunnattuja toimintoja, monesti naiset kuitenkin joutuivat menemään valtavirran mukana, eli miesvangeille suunnattuihin toimintoihin. Naiset itse olivat selvityksen aikana toivoneet sitä, että saisivat olla naisia ja voisivat hankkia sellaisia vaatteita kuin haluavat ja näyttää siltä kuin haluavat. He toivoivat myös paljon erilaisia liikuntamahdollisuuksia. Vangit toivoivat myös, että vankilassa olisi enemmän kiinnitetty huomiota sisustukseen ja kodinomaisuuteen. (Vankimessut 2021.)

Vangit toivoivat myös, että vankilassa olisi yhteisöllisyyttä ja pystyisivät harjoittelemaan rikoksetonta elämää. Yksi asia mihin tulee erityisesti kiinnittää huomiota on vanhemmuus ja sen tukeminen. Naisvangan tulee voida tuntea olonsa turvalliseksi myös vankilassa. Nais erityiset palvelut ovat lisääntyneet viime aikoina ja esimerkiksi Silta valmennuksella on vuonna 2020 avattu vain naisille suunnattu päihdekuntoutus. Siellä tarjotaan rangaistuksen aikaista psykososiaalista kuntoutusta, jossa henkilöä tuetaan kokonaisvaltaiseen elämän muutokseen. (Vankimessut 2021.)

Nais erityisessä kuntoutuksessa keskitytään moneen eri kokonaisuuteen. Riippuvuustyöskentely ja väkivaltatyöskentely ovat tietysti osana kuntoutusta, mutta pelkästään näiden suoraan uusintarikollisuuden vaikuttavien asioiden käsittely ei ole riittävää. Muina aiheina ovat turvallisuus, seksuaalisuus, naiseus/äitiys ja sosiaaliset suhteet. Tavoitteena on yhteiskuntaan kiinnittyminen ja henkilön kokonaisvaltainen hyvinvointi. Lisäksi tunnettyöskentely ja positiivisen minäkuvan vahvistaminen ovat tärkeitä asioita. (Vankimessut 2021.)

Australian kriminologinen instituutti on julkaissut vuonna 2011 ”Good practice in women’s prisons: A literature review”, johon on listattu silloisia lupaavia kehityksiä nais erityisyyteen vankiloissa. Ohjelmien katsottiin muuttuvan monimuotoisemmiksi ja niiden katsottiin paremmin vastaavan naisvankien vaihteleviin ja monimutkaisiin tarpeisiin (Bartels & Gaffney 2011, 41), aivan kuten esimerkiksi Silta valmennuksessa on tehty. Suomen vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on ollut käytössä VINN -motivointi ja keskusteluohjelma naisille vuodesta 2009. VINN on Norjassa kehitetty yleisohjelma, joka toimii sekä ryhmä- että yksilömuotoisena. Tavoitteena on naisvankien tai asiakkaan tietojen, taitojen, itsetuntemuksen ja sosiaalisten taitojen lisääminen. Ohjelman avulla pyritään lisäämään henkilön uskoa muutoksen mahdollisuuteen ja omiin kykyihin sen toteuttamisessa. ”VINN-ohjelman teemat ovat identiteetti ja käsitys omasta itsestä, avoimuus ja viestintä, rikollisuus, muutos ja valinta, talous, päihitteet ja riippuvuus, seksuaalisuus ja rakkaus, lapset, suru ja menetys, viha, rajat, väkivalta, verkostot ja suhteet.” (Rikosseuraamuslaitos 2020f.)

Tämän lisäksi Australian kriminologisen instituutin julkaisussa on listalla esimerkiksi sellaisten työllisyyteen ja kouluttautumiseen liittyvien ohjelmien mahdollistaminen naisille, joita ei pidetä naisille tyyppillisinä. Esimerkkeinä tarjottiin rakennus- ja tietokonealaa. Hyvänä asiana pidettiin myös yhteistyön kehittämistä paikallisen yhteisön kanssa. Esiin nostettiin myös eräs kokeilu, jossa vankilaan oli perustettu kahvila jossa vangit työskentelivät. Tämän koettiin lisäävän vankien osaamista asiakaspalvelussa ja myynnissä. (Bartels & Gaffney 2011, 41.)

Kestilän vankilassa järjestettävä Valma-opetus (ammattilliseen koulutukseen valmentava koulutus), antaa naisvankille mahdollisuuden harjoitella esimerkiksi puualan töitä sekä tietotekniikkaa (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Toiminnot saivat olla monipuolisempia, mutta alhainen vankiluku ja syrjäinen sijainti ovat siinä hidasteena. Osa vangeista kuitenkin opiskelee monimuoto koulutuksessa ja pystyy siten suorittamaan siviilissä tutkintoa. Mahdollisuus työkokeiluun tai siviilitöihin on tietysti kaikilla halukkailla, jos saa paikan järjestettyä. Koen että Kestilän vahvuutena on yksilöllisen polun luominen ja siten yksilön tarpeisiin vastaaminen, erityisesti pitkäaikaisvankien kohdalla.

YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto on julkaissut käsikirjan naisista ja vankeudesta. Siinä on listattu sukupuolisensitiiviseen johtamiseen tarvittavat erityispiirteet naisvankiloissa. Ensimmäisenä on naisten erilaisten tarpeiden tunnistaminen. (UNODC 2014,

26.) Juuri tässä asiassa yksilöllisen polun luominen jokaiselle vangille on tärkeää. Vankiloiden tehtävä ei ole laittaa vankia vankilaan sopivaan muottiin, vaan käyttää resurssit niin, että vankiloissa pystytään tukemaan jokaisen yksilöllistä kehitystä ja vastaamaan jokaisen yksilölliseen tarpeeseen. On ymmärrettävää, että pienessä vankilassa resurssit ovat rajalliset ja siksi on tärkeää luoda yhteistyö mahdollisuuksia erilaisiin järjestöihin ja toimijoihin vankilan ulkopuolella.

Vankilassa pitää olla myös henkilökunnalla tahtotilaa pitää avoin vuorovaikutuksellinen yhteys vankeihin ja välttää autoritääristä toimintatapaa. Henkilökunnalla tulee olla taito aktiiviseen kuunteluun ja kärsivällisyyttä sääntöjen kertaamiseen vangille. Vangille tulee myös kertoa mitä häneltä odotetaan. Henkilökunnalla tulee olla ymmärrystä tunnedynamiikasta ja kykyä vastata vangin tunnepitoisiin reaktioihin jämakästi, asiallisesti ja johdonmukaisesti. (UNODC 2014, 26.)

Yksiköiden on tärkeää panostaa henkilökunnan koulutukseen nais erityisyyteen liittyen jotta edellä olevat asiat saadaan hyvin toteutettua. Laurea ammattikorkeakoulussa on hyvänä vaihtoehtona nais erityisyys rikosseuraamus alalla -koulutus. Kurssin tavoitteena on henkilökunnan kehittyminen naisvankien kohtaamiseen työssä. Kurssin aikana opitaan ymmärtämään naisvankien erityiset tarpeet, hallitsemaan nais erityisen työskentelytavan lähtökohdat ja antamaan tukea ja ohjausta naisvangeille. Kurssilla käydään läpi tutkimuksien ja tilastojen kautta naisvankeihin liittyvät erityispiirteet, väkivallan monet puolet kuten esimerkiksi teki jys ja uhrin rooli, sekä lähisuhteet. (Laurea 2022b.) Toinen koulutus on ihmiskaupan tunnistaminen turvallisuus- ja rikosseuraamus alalla. Kurssilla tutustutaan ihmiskauppaan ilmiönä ja miten erilaisissa muodoissa sitä esiintyy. Kurssin aikana opitaan ihmiskaupanuhrien tunnistamista sekä mihin asioihin tulee kiinnittää huomiota heidän kohtaamisessaan. Kurssin aikana opitaan myös asiaan liittyvää palvelunohjausta. (Laurea 2022a.)

3.2 Asiakaslähtöinen kehittäminen

Anneli Pohjola (2017, 4.luku) kirjoittaa tekstissään Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi, että asiakkaat on nähty aikaisemmin hoidokkeina tai huollettavina, eikä tästä ole edes kovin pitkää aikaa. Ensin täytyy muuttaa asiakasta koskeva ihmiskäsitys toisenlaiseksi. Asiakasta ei tule nähdä vain palveluiden kohteena ja jotenkin poikkeavana. Vaikka henkilö tarvitsee apua, ei häntä tule nähdä vain avun tarvitsijana, vaan ymmärtää että hän on kuin kuka tahansa ihminen. Kuka tahansa meistä voi löytää itsensä elämänkriisistä ja tarvita apua. Kun pystymme ajattelemaan tällä tavalla, voi yhteistyö palvelun saajan ja palvelun tarjoajan välillä olla vastavuoroista, eikä alistavaa.

Anneli Pohjola nostaa esille, että yksi tulevaisuuden haasteita palvelujärjestelmässä on asiakkaan vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. Jotta saadaan tulevaisuudessa uudet ja paremmat palvelut, tulee asiakkaita osallistaa ja ottaa mukaan kehitystyöhön. Asiakkaiden

osallistaminen on merkittävää, oli kyseessä sitten valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen toimija. (Pohjola 2017, 4.luku.)

Asiakaslähtöinen kehittäminen ei joidenkin mielestä sovi vankilaan. Sana asiakas koetaan vieraaksi ja ei välttämättä ymmärretä käsitettä laajemmin. Lukka ja Häkki (2020) käyttävät sanaa käyttäjälähtöisyys omassa julkaisussaan ja se voi olla lähestyttävämpi määritelmä vankilassa henkilökunnan keskuudessa. Itse käytän opinnäytetyössä termiä asiakaslähtöinen kehittäminen, joka tulee jo suoraan opintojen nimestä: Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen. Toinen hyvä sana on osallistaminen. Mutta itse en ole niin tarkka siitä mikä sana on käytössä, tärkeintä on että palvelunkäyttäjän ääni saadaan kehittämistyössä kuuluviin.

Lukka ja Häkki ovat julkaisseet Kehityskompassin. Kehityskompassi on ”Työkalu sosiaali- ja terveysalan kehittäjille käyttäjäkeskeiseen palvelusuunnitteluun”. Lukka ja Häkki listaavat asiakaslähtöisessä kehittämisessä keskeisiksi periaatteiksi seitsemän kohtaa. Kehittämisen tulee olla tarvekeskeistä, eli palveluiden tulee vastata kokonaisvaltaisesti asiakkaan todellisiin tarpeisiin ja palveluiden tulee kattaa koko asiakaskunta huomioiden asiakaskunnan moninaisuus. (Lukka & Häkki 2020, 8.)

Palvelut tulee kehittää yhdessä asiakkaiden kanssa. Palvelut tulee kehittää vaiheittain ja testausvaiheessa tuotokset tulee testata käyttäjillä ja arvioinnin tulee olla kriittistä. Vaikka kyseessä on asiakaslähtöinen kehittäminen, ei voida sivuuttaa työntekijäkokemusta. Kun kehitetään työntekijän mahdollisuutta palvella asiakkaita, saadaan usein tuotettua parhaimmat palvelut. Tämän rinnalla kulkee tehokkuus, eli organisaation resurssien käyttö tulee olla tehokasta ja kestävä. Viimeisenä kohtana listalla on kanava- ja teknologiariippumattomuus. Teknologia on työkalu ja asiakkaita palvellaan laajasti, ei vain tietyn kanavan kautta. (Lukka & Häkki 2020, 8.)

Omassa opinnäytetyössäni korostuvat yhteistyö asiakkaiden kanssa, tarvekeskeisyys, asiakaskunnan moninaisuuden huomioiminen ja kokonaisvaltainen kehittäminen. Kestilän vankilassa on suuri tarve kehittää toimintoja ja käytäntöjä naisvankien näkökulmasta ja tehtävän tekee vaikeaksi myös se, että jokaisella asiakkaalla on omat tarpeensa ja ei voida olettaa että kaikki mahtuvat samaan muottiin. Urani aikana olen useita kertoja kuullut, että vankilassa on vääränlaisia vankeja vankilan toimintoihin nähden, mutta itse ajattelen että toiminnot eivät ole silloin sopivia vangeille. Miten asiaan voidaan saada selkeyttä ja millä tavalla saadaan hahmotettua tämän hetkisten toimintojen ja käytäntöjen toimivuus? Miten saadaan toiminnot vastaamaan vankien tarpeeseen ja millä tavalla saadaan käytäntöjä kehitettyä niin, että se palvelee arjen toimintoja ja sujuvuutta? Vastauksena on asiakaslähtöinen kehittäminen. Kysytään Kestilän vankilan naisvangeilta vastauksia näihin kysymyksiin.

Kehityskompassissa on myös listattu ”käyttäjakeskeisen kehityksen tyypilliset sudenkuopat”. Niitä ovat projektin tavoitteiden epäselvyys ja arvioinnin puutteellisuus, käyttäjät eivät ole riittävän osallistettuja kehittämisessä, raja-aidat organisaatioiden sisällä ja välillä ovat esteenä käyttäjakeskeisyydelle ja viimeisenä, että kehittämisessä nostetut asiat ja ehdotetut muutokset eivät siirry arkeen ja sen toimintaan. (Lukka & Häkki 2020, 11.) Näitä sudenkuoppia pyrin välttämään sillä, että jo suunnitteluvaiheessa otin ne huomioon. Tein tavoitteet selkeäksi itselleni jo alussa kirjaamalla ne ylös: Asiakaslähtöisen kehittämisen kautta kirjataan kehityssuunnitelma, joka perustuu vankien kokemuksiin ja heidän ehdotuksiinsa. Kehityssuunnitelmassa tulee olla jaoteltuna heti tapahtuvat muutokset ja hankinnat sekä ne jotka vaativat suurempaa työskentelyä ja pohdintaa.

Tavoite oli siis mielessäni selkeä, joten seuraavaksi tuli keskittyä siihen, että vankia osallistetaan riittävästi. Tästä johtuen poistin henkilökunnan roolin työpajoista. Aluksi olin ajatellut, että jokaisessa pienryhmässä olisi henkilökunnan jäsen auttamassa ja tukemassa. Lopulta kuitenkin ajattelin, että henkilökunnan läsnäolo voi luoda rajoitteita vangeille ja että keskustelu ei olisi niin vapaata kuin sen toivoisin olevan. Lisäksi kun poistaa henkilökunnan siitä yhtälöstä, niin kaikki ryhmässä esiin nousseet asiat ovat varmuudella tulleet vangeilta eikä niihin ole henkilökunnan puolelta vaikutettu. Myös henkilökunnan haastattelut jätin tarkoituksella pois, jotta ei käy niin että kehitysideoista katoaa vankien ääni.

Henkilökunnan raadin rooli oli kuitenkin merkittävä kehityssuunnitelmaa koottaessa. Henkilökunnassa on kuitenkin se tieto ja taito, miten kehittäminen saadaan toteutettua. On myös tärkeää, että henkilökunta tulee kuulluksi projektin edetessä ja saadaan myös muutoksista mahdollisesti aiheutuvat ongelmakohdat näkyviksi ja osaksi keskustelua.

Organisaatiosta aiheutuvista ongelmista vahvimpana nousi mieleeni yhdenmukaisuus laitosten välillä. Jos jotain asiaa halutaan yhdessä laitoksessa kehittää, tuleeko siihen kehittämisprosessiin ottaa mukaan muutkin vankilat, tai ainakin muut samankaltaiset laitokset, eli Kestilän tapauksessa Vanajan osasto? Itse näen asian niin, että jos kyseessä olevat muutokset ovat pieniä eivätkä massiivisia muutoksia, niin ne voidaan hyvin pitää laitoksen omina erityispiirteinä. Laitokset ovat kuitenkin ympäristöltään ja toiminnoiltaan jo nyt erilaisia, jolloin ei tarvitse pyrkiä identtisyyteen. Samansuuntaisilla toimilla on lähinnä pyritty siihen, että säännöt pysyvät selvinä vaikka siirytään laitoksesta toiseen ja yhteisten käytäntöjen kautta voidaan luoda turvallista ilmapiiriä.

Se, että tutkimuksessa esiin nousseet kehitysehdotukset eivät siirtyisi käytäntöön, on myös itselleni pahin skenaario mitä työstäni voi seurata. Itselläni on se hyvä puoli, että olen myös päättävänä elimenä Kestilän vankilassa ja vastaan vankilan toiminnoista ja turvallisuudesta. En kuitenkaan halua, että muutokset tapahtuvat noin vain, vaan myös henkilökunta ansaitsee tulla asioissa kuulluksi. Riskinä pitkissä prosesseissa on kuitenkin se, että muutosten

tekeminen jää puolitiehen, esimerkiksi kiireen tai muun paineen vuoksi. Tämä tarkoittaa asian seurannan järjestämistä ja vankilan resurssien organisoimista niin, että muutokset voidaan toteuttaa järkevässä aikataulussa järkevällä tavalla.

4 Kehittämisasetelma

Opinnäytetyön toteuttamiseen otin mallia Bikva-arviointimallista, eli halusin käyttää tutkimuksen etenemiseen niin sanottua tasomallia. Bikva-mallissa tasoja on neljä: ensimmäisellä tasolla palvelunkäyttäjät tekevät arvionsa, toisella tasolla taas työntekijät arvioivat aikaisemalla tasolla kerättyä tietoa, kolmannella tasolla on johto ja neljäs, eli viimeinen taso on poliitikot. (Toikko & Rantanen 2009, 67-68.)

Bikva-malli ei ole oman tutkimukseni menetelmänä, vaan se on toiminut lähinnä inspiraation lähteenä omaan suunnitelmaani. Valitsin tasomallin, jotta työssä on selvä eteneminen. Halusin myös, että nousseet kehittämis ehdotukset saadaan sovittua jo teko vaiheessa, mistä syystä henkilökunnan läsnäolo ja johdon palaveri olivat merkittävässä rooleissa. Henkilökunnan mukana olo mahdollisti riskien ja mahdollisuuksien pohdinnan ja osa tehtävistä pystyttiin suoraan sopimaan raadin palaverissa. Johdon palaverilla oli taas talouden näkökulmasta suuri merkitys. Palaverissa saatiin suoraan päätös hankinnoista ja niistä asioista mistä tarvittiin tarkempi tarjous.

Tässä tutkimuksessa on kolme tasoa: palvelunkäyttäjät, työntekijät ja johto. Eri tasoissa ei pyritä tuottamaan uusia kehityskohteita, vaan vankien eli palvelunkäyttäjien tuottama aineisto toimii pohjana joka tasolla. Tavoitteena tutkimuksessa oli kehittää Kestilän vankilan käytäntöjä ja toimintoja naisvangeille sopivammiksi. Halusin, että opinnäytetyön tuotokset saadaan käyttöön ja sillä on merkitystä yksittäisen vangin arkeen.

4.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Kirjassa Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kirjoitetaan kehittämisestä seuraavanlaisesti: ”Kehittäminen nähdään usein konkreettisena toimintana, jolla tähdätään jonkin selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamisen. Esimerkiksi projektitoiminta etenee systemaattisena prosessina, jonka onnistumista voidaan arvioida sen mukaan kuinka hyvin prosessin alussa määritelty tavoite saavutetaan. Kehittämistoiminnan kohde, laajuus, organisointitapa ja lähtökohta voivat vaihdella huomattavasti.” (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Juuri tästä on tässä opinnäytetyössä kysymys. Tavoitteellisesta kehittämisestä.

Kehittämisellä tähdätään muutokseen ja sen avulla pyritään parantamaan tai tehostamaan sitä, miten aikaisemmin on toimittu. Kehittämishankkeita on erilaisia, mutta osassa, kuten tässäkin opinnäytetyössä, tavoitellaan selkeiden käytäntöjen kehittämiseen, ei niinkään

yleistettävään tietoon. (Toikko & Rantanen 2009, 16, 29.) Tämän kaltainen tutkimus on toteutettavissa muissakin vankiloissa tai muissa laitoksissa ja ehkä osa tutkimustuloksena saaduista kehittämis ehdotuksista voivat olla siirrettävissä myös muualle. Tutkimuksen tavoitteena on kuitenkin Kestilän vankilan toimintojen ja käytäntöjen kehittäminen ja Kestilän vankilan vankien kuunteleminen tässä asiassa. Paras asia tämänkaltaisessa tutkimuksessa on, että se voidaan toteuttaa samassa vankilassa esimerkiksi aina kerran vuodessa. Tällä tavalla kehittyminen on jatkuvaa ja uusien yksilöiden toiveet ja huomiot saadaan näkyviksi.

Pääasiallisesti tutkimuksesta hyötyy Kestilän vankila, joka saa kehitettyä toimintaansa naisvangeille sopivammaksi. Tämän kehityksen seurauksena tutkimuksesta hyötyvät myös naisvangit. Kerätyt kehittämis ehdotukset ovat osiltaan myös hyödyllisiä henkilökunnalle, koska tutkimuksen aikana nousi asioita mitä vangit esimerkiksi odottavat vastuuvirkamiehiltä ja vastuuhjaajilta. Tämän palautteen avulla vankilan henkilökunta pystyy tekemään työtään sujuvammin ja aiheuttamatta vangille ylimääräistä stressiä, esimerkiksi tulotilanteessa tai epäselvyyksien aiheuttamana.

Tutkimuksen tarkoituksena on kehityssuunnitelman rakentamienn, joka pohjautuu täysin vankien esiin nostamiin kehittämiskohtiin. Kehityssuunnitelmassa on nähtävillä konkreettisia muutosehdotuksia, joista osa on noussut jo vankien kanssa pidetyissä työpajoissa tai sitten raati on keksinyt vankien esittämään ongelmaan ratkaisun raadin palaverin aikana. Kehityssuunnitelman kirjaa raati. Tutkimuksen jälkeen tarkoituksena on viedä kehityssuunnitelmassa mainitut asiat eteenpäin joko suoraan tai sitten nostaa asiat esille myöhemmin järjestettävissä palavereissa, jolloin saadaan henkilökunnan laajempi näkökanta asioihin.

Kehityssuunnitelman sisältöä oli mahdotonta pohtia etukäteen, joten tutkimuksen aikana oli vaikea ennakoida kuinka laajat tai vähäiset kehittämis ehdotukset tulisivat olemaan. Konkreettisenä tavoitteena on siis pitää kehityssuunnitelma ja siihen liittyen tehdyt päätökset johdon palaverissa. Näiden konkreettiset tavoitteiden lisäksi, tutkimuksen aikana hankkimani kokemus asiakaslähtöisestä kehittämisestä mahdollistaa sen, että voin pohtia syvällisemmin vankien osallistamisen mahdollisuuksia vankilan toimintojen ja käytäntöjen kehittämisessä.

4.2 Menetelmälliset ratkaisut

Alkukartoituksen haastattelut toteutettiin Kestilän vankilassa. Yksi vankilan ohjaajista auttoi valitsemaan haastateltavat ja eettisistä syistä myös kysyi valituilta kolmelta naisvangilta halukkuuden osallistua haastatteluun. Tällä tavalla toimimalla pyrittiin siihen, ettei oma asemani aiheuta naisissa pakottavaa tarvetta osallistua haastatteluun vaikka ei olisikaan halukkuutta. Toimiessani Kestilän vankilassa apulaisjohtajana, minulla on päätösvalta moniin asioihin ja tästä syystä joku haastatteluihin kysytty henkilö olisi voinut kokea kieltäytymisen vaikuttavan hänen asioihin negatiivisesti. Kaikki haastateltaviksi kysytyt henkilöt olivat suoraan halukkaita osallistumaan haastatteluihin, joten tämä vaihe saatiin nopeasti eteenpäin.

Haastateltavien valinnassa oli kriteerinä vain se, että kyseinen naisvanki on ollut Kestilän vankilassa jo useamman kuukauden. Tällöin hän pystyy laajasti pohtimaan Kestilän vankilan käytäntöjen ja toimintojen toimivuutta naisvankin näkökulmasta. Haastattelut olivat teema-haastatteluja, jotka sisälsivät kolme teemaa: yksilöllisyys ja taustatiedot, nykykäytännöt ja kehittämistarpeet sekä turvallisuus ja vuorovaikutus.

Teemahaastattelu on yksi yleisimmistä tutkimuksissa käytetyistä tutkimushaastattelujen muodoista. Siinä haastatteluihin nostetaan keskeisimmät aiheet, joihin liittyen haastateltava kuvaa oma näkemyksensä asiaan. Teemat voivat haastattelun aikana ilmetä luontevassa järjestyksessä. (Vilka 2021, 5.luku.) Teema haastattelu on mielestäni hyvin luonteva tapa keskustella asioista ja siinä päästään vuorovaikutuksen kautta hyvin asioihin sisälle.

Haastatteluissa tehtiin jokaisen haastateltavan kanssa yhdessä muistio. Muistion avulla halusin, että vangille jää turvallinen tunne siitä, mikä osa hänen puheestaan menee eteenpäin. Muistion avulla pystyttiin käymään haastattelun jälkeen läpi esiin nostettavat asiat ja pystyttiin yhdessä sopimaan ne asiat mistä voi olla tunnistettavissa. Tästä johtuen varsinaista sisälönanalyysia ei haastatteluista tehty.

Teemojen kautta pystyttiin selvittämään millaisiin asioihin tulee vaikuttaa ja mihin asioihin on jo pystytty vaikuttamaan. Tärkeää on haastatteluissa saada nostettua esille asiat mitkä tällä hetkellä koetaan hyväksi, eli asiat joita tulee tulevaisuudessa vahvistaa, sekä asiat joihin kaivataan muutosta. Lisäksi on tärkeää myös nostaa esille ne asiat mitkä vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen kun suorittaa tuomiotaan Kestilän vankilassa. Tarkemmat haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1.

Työpajat järjestettiin Kestilän vankilassa. Aamupäivän työpajassa aiheena oli Kestilän vankilan käytännöt ja iltapäivällä Kestilän vankilan toiminnot. Työpajoihin osallistuminen oli vapaaehtoista ja työpajoista ilmoitettiin vangeille saman viikon maanantaina kun työpajat olivat torstaina. Kutsussa (liite 2) vankeja rohkaistiin osallistumaan ja korostettiin vaikuttamisen mahdollisuutta. Tämän lisäksi vielä edellisenä iltana kuulutettiin ja muistutettiin seuraavan päivän ohjelmasta ja kannustettiin osallistumaan, mutta myös korostettiin tilaisuuden vapaaehtoisuutta.

Ensimmäiseen työpajaan saapui seitsemän vankia. Se voi kuulostaa vähältä, mutta kun paikalla on fyysisesti alle kaksikymmentä vankia, niin on se kuitenkin yli kolmasosa. Kaikista tärkeintä oli itselleni, että kaikki saapuneet olivat motivoituneita ja valmiita tekemään kehittämistyötä. Työpajan aluksi kerroin opinnäytetyöstäni ja sen tavoitteista, sekä kuvasin opinnäytetyön etenemistä opinnäytetyöni alustavan sisällysluettelon avulla. Kaikille osallistujille jaettiin listat (liite 3) alkukartoituksessa esiin nostetuista teemoista, jotta työpajoissa päästään helposti alkuun. Listassa kuitenkin korostettiin, että sen tarkoitus ei ole rajata vaan olla suuntaa antava, ja että listan ulkopuolelta toivotaan myös ideoita ja kehittämiskohteita.

Raati kokoontui toisen työpajan aikana ja heti työpajojen jälkeen. Koko raati oli paikalla molempien työpajojen tulosten esittelyssä. Raatiin kuului yksi vartija, kaksi ohjaajaa ja minä apulaisjohtaja. Raati oli valittu niin, että siinä oli sellaiset henkilöt jotka ovat myös jatkossa vahvasti mukana rakentamassa muutosta. Vartija toimii Kestilässä vapaa-ajan vastaavana sekä vastuuvirkamiehenä, toinen ohjaaja toimii vastuuhjaajana ja toisen ohjaajan toimipiste on Rauhalassa. Rauhala on toimintapaikka, jossa on juuri saapuneet vangit, sekä sellaiset vangit joita ei voida sijoittaa valmentavaan koulutukseen. Rauhala sijaitsee vankilan alueella ja siellä hoidetaan omia asioita ja siellä voi tehdä esimerkiksi käsitöitä.

Tällä kokoonpanolla saatiin hyvin kerralla paikalle ne henkilöt, keiden työhön useat kehitys-ideat suoraan kohdistuvat. Raadin palaverissa ei varsinaisesti käytetty mitään menetelmää. Tärkeintä palaverin aikana oli moniammatillisesti arvioida työpajojen tuotoksia ja pystyä laatimaan kehityssuunnitelma, jota tehtäessä on pystytty tarkastelemaan muutoksien mahdollisuuksia monesta eri näkökulmasta.

Johdon palaverin rooli oli olla päättävänä elimenä. Palaverissa ei pyritty kehittämään enää mitään uutta tai viedä kehitysideoita uudelle tasolle, vaan käydä läpi raadin tekemä kehityssuunnitelma ja tehdä siihen liittyvät päätökset. Tärkeää oli keskittyä siihen, että vaikka tutkimus toteutettiin tasomallina, ettei palvelunkäyttäjien ääni katoa edetessä tasolta toiselle. Jos jokaisella tasolla tehtäisiin suuria muutoksia, niin nopeasti työpajoista saadut tulokset eivät ole enää näkyvissä lopputuloksessa.

4.3 Eettisyys ja tutkimuksellisuus

Lähdin pohtimaan tutkimuksen eettisyyttä Tutkimuseettisen tutkimuskunnan julkaisun (2019) ”Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa” kautta. Yleisiä peruseriaatteita on lueteltu kolme. Ensimmäinen on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, jotka sisältyvät myös Suomen perustuslakiin. Toisessa tutkijalta edellytetään kulttuuriperinnän ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittamista. Kolmannessa korostetaan sitä, että tutkimus tulee toteuttaa niin ettei siitä aiheudu tutkittaville, yhteisölle tai muulle tutkimuskohteelle merkittäviksi katsottuja riskejä, vahinkoja tai muista haittoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Vaikka perustuslaissa turvataan tieteen vapaus, tulee tätä vapautta toteuttaa vastuullisesti. Eettiset periaatteet suojaavat tutkimukseen osallistuvia ja ne toimivat tutkijoiden tukena. Aina kun kyseessä on ihmisiin kohdistuva tutkimus eettiset kysymykset korostuvat erityisesti kohtaamisissa tutkijan ja tutkittavan välillä. Kuten aina vuorovaikutuksellisissa tilanteissa, niin myös tutkimuksessa tapahtuu ennakoimattomia asioita, eikä eettisyyteen liittyvissä kysymyksissä ole selkää vastausta. Kuitenkin tutkimuksen aikana nousseiden eettisten kysymysten pohdinnassa eettiset periaatteet toimivat hyvänä ohjenuorana. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Tutkijan tulee olla perehtynyt tutkittavaan yhteisöön. Tutkimukseen osallistuvilla tulee selkeästi kuvata se mistä tutkimuksessa on kysymys ja mitä sillä tavoitellaan. Tutkittavien tulee olla vapaaehtoisesti osana tutkimusta ja heillä tulee olla mahdollisuus peruuttaa suostumuksensa missä vaiheessa tahansa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8-9.) Kestilän vankila on minulle tietysti tuttu ympäristö, koska olen työskennellyt siellä viisi vuotta. Tämän viiden vuoden lisäksi minulla on kymmenen vuotta kokemusta vankien kanssa työskentelystä muissa vankiloissa.

Se, että tutkimus tehdään omaan organisaatioon voidaan nähdä sekä positiivisena että negatiivisena. Riitta Seppänen-Järvelä (2001) pohtii artikkelissaan ”Tutkijana omassa organisaatiossa: sisäisen toimijan haaste”, että suurin haaste tutkimuksen tekemisessä omassa organisaatiossa on päällekkäiset roolit, jotka voivat luoda jännitettä ja niiden hallitseminen on haastavaa. Organisaation sisäisen tutkijan käyttäminen voi myös aiheuttaa särön tutkimuksen uskottavuuteen ja laatuun. Artikkelin julkaisusta on jo hetken aikaa, mutta esitetyt asiat pitävät edelleen paikkansa ja juuri näitä asioita pohdin myös ennen tutkimuksen aloittamista. Jälkeenpäin esimerkiksi mietin, olisiko oman roolini pitänyt olla raadin toiminnassa pienempi tai olisiko tulokset olleet erilaiset jos tutkimuksen olisi tehnyt ulkopuolinen tekijä.

Positiivisena taas pidän sitä, että tuntemukseni tutkittavasta yksiköstä oli todella kattava ja omassa asemassani minulla on mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimuksessa esiin nousseiden asioiden eteenpäin viemiseen positiivisesti. Ja koen myös, että kun tutkimus tehdään talon sisällä tuodaan myös näkyviin yksikön oma halu kehittyä ja kehittää toimintaa, erityisesti tällaisessa asiakaslähtöisessä tutkimuksessa. Osoitetaan että asiakkaan kokemuksilla ja ideoilla on merkitystä.

Vangeille lähetetyssä kutsussa työpajoihin, avasin selkeästi osallistumisen vapaaehtoisuuden. Työpajojen aluksi kerroin, että tutkimuksen tarkoituksena on selvittää asiakkaiden näkökulmasta kehittämistarpeita vankilan käytäntöihin ja toimintoihin. Kerroin myös, että osallistumisen saa keskeyttää missä vaiheessa vain ja ilman mitään perusteluja. Osalle vangeista tilanne on ollut hyvinkin selkeä, koska olen jo pitkään puhunut asiakaslähtöisestä kehittämisestä ja kuinka haluan tuoda sen osaksi Kestilän vankilan kulttuuria.

Henkilötietojen käsittelemisen opinnäytetyöprosessin aikana pyrin tekemään mahdollisimman yksinkertaiseksi. Esimerkiksi alkukartoituksen haastatteluiden kirjalliset materiaalit on merkitty haastattelu 1, haastattelu 2 ja haastattelu 3. Haastatteluiden nauhoitukset on poistettu heti, kun opinnäytetyö on palautettu. Työpajojen materiaalit, eli pienryhmien tekemisessä esityksissä ei ollut yksilöityjä tietoja kuten nimiä tai muuta vastaavaa. Ainoa yksilöity asia mitä tutkimuksessa selviää on, että tutkimuksen kohteena on naiset ja alkukartoituksessa mukana olleiden Kestilän vankilassa oloaika. Jos alkukartoitus haastattelussa nousi esille asia, josta haastateltava olisi ollut mielestäni tunnistettavissa, kerroin siitä hänelle ja sovimme heti

voidaanko tätä yksityiskohtaa käyttää opinnäytetyössä. Kestilän vankila on kuitenkin pieni vankila ja jokaisen kuntoutuspolku on yksilöllinen, joten tämänkaltaisia asioita nousi muutama esille.

Tutkimusetiikka on koko tutkimuksen teon ajan läsnä, aina alkaen ideointivaiheesta ja päättyen tiedottamiseen. Tutkijan on oltava rehellinen, huolellinen ja tarkka niin tutkimustyössä, kuin tutkimustulosten esittämisessäkin. Käytettäessä toisten tekstejä on merkittävä lähteet ja viittausten tulee olla joko sitaateissa tai omaa tekstiä. (Vilkkä 2021.) Olen pyrkinyt opinnäytetyön prosessin aikana eettiseen toimintaan alusta loppuun. Käsittelemään tietoa huolellisesti, olemaan rehellinen niin tutkimustani kuin tutkittavia kohtaan. Olen panostanut asioiden selkeäkieliseen avaamiseen tutkimukseen osallistuville, jotta he tietävät mihin osallistuvat ja mitä vaikutuksia tutkimuksella on Kestilän vankilan toimintaan jatkossa.

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyö koostuu alkukartoituksesta, työpajoista ja suunnitelman rakentamisesta ja sen esittämisestä johtajalle. Alkukartoitus suoritetaan teemahaastatteluilla, joihin on valittu kolme naista jotka suorittavat tuomiotaan Kestilän vankilassa. Työpajoja on kaksi, joissa ensimmäinen aihe on vankilan käytännöt ja toisen vankilan toiminnot. Työpajoihin on voinut osallistua kaikki paikalla olevat vangit, mutta osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Työpajoissa paikalla on ollut myös raati joka koostuu Kestilän vankilan henkilökunnan jäsenistä. Työpajojen jälkeen raati kokoaa kehityssuunnitelman, jonka esitän johtajalle.

5.1 Alkukartoitus haastattelut

Haastattelujen aluksi haastateltavalle kerrottiin, että saatuja tietoja käytetään niin ettei henkilöt ole tunnistettavissa. Lisäksi avattiin opinnäytetyön eteneminen alkukartoituksen jälkeen ja alkukartoituksen merkitys työpajojen kannalta. Haastateltavaa kannustettiin olemaan avoin ja rohkeasti nostaa esiin epäkohtia. Kerrottiin, että opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Kestilän vankilaa naisille sopivammaksi. Haastateltavalta pyydettiin lupa haastattelun nauhoitukseen ja kerrottiin, että tallenteet hävitetään kun opinnäytetyö on valmis. Haastattelut sujuivat hyvin ja esiin nousi paljon kehitettäviä asioita. Haastatteluissa huomasin, että toimivia asioita oli vaikeampi nostaa esille. Haastateltavat sanoivatkin, että kun joku asia on hyvin ja toimiva, niin ei sitä tule ajatelleeksi. Alkukartoitus haastattelut olivat silmiä avaavia ja ajatus asiakaslähtöisen kehittämisen mahdollisuuksista vankilassa vahvistui.

Teemassa yksi avattiin haastateltavan omaa matkaa Kestilän vankilassa. Kestilässä olo aikaa oli kertynyt haastateltavilla muutamasta kuukaudesta muutama vuoteen. Ne asiat joihin henkilöt kokivat tarvetta vaikuttaa vankeusaikana olivat vaihtelevia, mutta monessa se tausta

ajatus oli tuleva vapautuminen ja siihen valmistautuminen. Esiin nostettiin opiskelujen/työn merkitys, tukiverkoston rakentaminen ja laitostumisen ehkäiseminen.

Yksi tärkeimmistä asioista mistä keskusteltiin haastateltavien kanssa oli sosiaalisten suhteiden merkitys. Puhuttiin vankilan ulkopuolelle tapahtuvasta yhteyden pidosta (puhelut ja poistumisluvat) merkityksestä, mutta tärkeäksi asiaksi nousi sosiaalisuuden merkitys vankilassa ja sen kehittäminen ja ylläpitäminen. Yksinäisyyden tunne oli osalla vahva ja koettiin että avovankilan aikana asiassa oltiin menty pahempaan suuntaan. Yhden haastateltavan toive oli sosiaalisen kanssakäymisen lisäämisestä, että ”ei tuntisi että on yksin”. Tämän lisäksi tekemisen merkitys päivien aikana korostui. Oli kyseessä sitten opiskelu, työ tai muu aktiviteetti, niin aktiivisuus koettiin merkittävänä. Haastateltavat kokivat, että heille oli Kestilässä jokaiselle löytynyt oma polku, mutta löysivät kuitenkin hyvin kehitettäviä asioita Kestilän vankilan arjen toimintoihin ja niiden järjestämiseen.

Teemassa kaksi oli työpajojen kannalta tärkeät aiheet. Toimintojen ja käytäntöjen toimivuus ja kehitystarpeet. Toiminnoissa hyvänä koettiin ulkopuoliset vierailut. Eryteisesti erilaiset ruuanlaittoon tai kauneudenhoitoon liittyvät vierailut koettiin positiivisena. Hyvänä asiana nostettiin liikunta mahdollisuuksien monipuolisuus. Haastatteluissa nousi vahvasti esille, että näiden ylimääräisten toimintojen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Muuten osallistujat eivät ole aidosti motivoituneita ja se aiheuttaa käytöshäiriöitä ja epämukavan olon muille paikalla oleville.

Eryteisesti kesän uintireissujen toivottiin jatkuvan. Liikuntaan liittyviä kehitysehdotuksia nousi myös esiin. Eryteisesti talveksi toivottiin lisää vankilan ulkopuolella tapahtuvaa ulkona liikumista. Hiihto koettiin hyvänä vaihtoehtona, mutta sen ei koettu palvelevan kuin pientä osaa vangeista. Lisäksi liikuntaan toivottiin motivoivampaa ohjausta. Vankilan pihalla tapahtuvan liikkumisen tulee olla haastateltavien mielestä aikataulullisesti vapaampaa. Myös Rauhalan olemassaolo koettiin positiivisena asiana. Sen toiminnan kehittämiseen tulee haastateltavien mielestä kiinnittää huomiota.

Vaikka haastatteluiden tarkoitus oli löytää tärkeitä teemoja myöhemmin järjestettäviä työpajoja varten, niin jo haastatteluissa nousi paljon suoria toiminta ja hankinta ehdotuksia. Toiminnoiksi esitettiin muun muassa iltasadun lukeminen lapselle/lapsille, bingo ja jooga. Haastatteluiden aikana huomasin, että nämä asiat olivat selvästi puhuttaneet vankien keskuudessa. Usein haastateltava muotoili kehitysehdotuksen niin, että puhuttiin ”meistä” ei ”minusta”. Tämä lisäsi myös omaa motivaatiota asioiden kehittämiseen, koska asia oli selvästi herättänyt keskustelua.

Käytännöistä eniten puhuttivat matkapuhelimen käyttö, poistumislupien kulkemiset julkisilla ja tarkastuskierrokset. Matkapuhelimien ottaminen pois yöaikaan koettiin huonoksi. Poistumislupien kustannukset koettiin epätasa-arvoisina vankien kesken. Jos asuu vankilan lähellä ja

joku läheinen on valmis kuljettamaan, on poistumisluvilla käyminen selkeästi helpompaa, kuin että asuu esimerkiksi Etelä-Suomessa ja kulkee julkisilla kulkuvälineillä. Tarkastus kierroksien koettiin olevan liian usein ja toivottiin niiden ”järkeistämistä”. Yksi haastateltavista koki, että työaika voitaisiin kohdistaa tärkeämpiin asioihin. Kestilässä on vahvuustarkastukset aamulla, toimintojen jälkeen ja sitten illalla. Näiden lisäksi tehdään sisällölotarkastukset toimintoihin lähtemisten jälkeen aamulla ja puolen päivän jälkeen. Juuri nämä sisällölotarkastukset koettiin tarpeettomina.

Solujen välisten vierailujen kieltoon toivottiin lievennyksiä. Lähinnä esitettiin, että jos asuu kokonaan yksin, eli ei solussa, niin olisi sosiaalisten kykyjen kehittämiseksi ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi tärkeää pohtia asiaa uudella tavalla. Yhden haastateltavan mielestä tulee pohtia tarkemmin, miten vangin ensimmäiset päivät muodostuvat Kestilän vankilassa. Pelkkä ”aamulla menet Rauhalaan” koettiin riittämättömänä ja että se aiheutti lähinnä hämmennystä ja epävarmuutta. Kauppa- ja lääkäriaikoihin toivottiin jonkun asteista tarkennusta, että ei koko päivä mene siihen, kun odottaa että kuulee radiosta oman nimensä. Sellaisina päivinä on todella hankala olla ja ei uskalla tehdä mitään muuta kuin odottaa. Tämä koettiin jopa ahdistavana asiana.

Teemassa kolme pohdittiin turvallisuuden tunnetta, vastuuvirkamiesmallin toimivuutta ja henkilökuntaan liittyviä asioita. Kaikki haastateltavat kokivat turvallisuuden tunnetta Kestilän vankilassa. Lähinnä turvattomuutta aiheuttivat yksittäiset vangit jotka kiihtyivät herkästi ja/tai olivat päihtyneitä. Henkilökunnan koettiin tuovan turvallisuutta. Koko henkilökunta sai paljon kommentteja asiallisuudesta, aidosta välittämisestä, positiivisen palautteen antamisesta ja erityisesti siitä, että Kestilässä uskaltaa sanoa jos joku asia mietityttää tai on epävarma jostain ja siihen saa aina apua. Kestilän vankilan vastuuvirkamiesmalli koettiin hyvänä asiana ja erityisesti se että oli yksi vastuuhajaaja jonka kanssa pystyi hoitamaan asioita. Vastuuvirkamiehen (vartija tai rikosseuraamustyöntekijä) koettiin olevan myös hyvä asia ja osalla oli positiivinen kokemus omasta vastuuvirkamiehestä ja tämän kanssa tapahtuvasta vuorovaihtuksesta. Yksi vanki nosti esille epäilyksensä siitä, että onko kaikille aivan selvää vastuuvirkamiehen rooli ja mitä häneltä odotetaan.

Keskusteluissa oli myös ennakkoluulot joitakin vankeja kohtaan ja erityisesti tulovaiheessa se tuntui epämiellyttävältä. Siitä aiheutui tunne että ei ole tervetullut ja hermot olivat kireällä. Toivottiin että aina kohdattaisiin ihminen ihmisenä, eikä muodostettaisi ennakkoluuloja ja toimita sitten niiden mukaisesti. Positiivisena koettiin että asuttamisesta pystyy keskustelemaan vartijoiden kanssa ja sen koettiin myös tuovan turvallisuuden tunnetta. Pidettiin myös siitä, että henkilökunta on rentoa ja heidän kanssaan voidaan vitsailla ja nauraa. Yksi haastateltavista koki, että henkilökunta on saanut sellaisen tunteen aikaan, että hän haluaa olla luottamuksen arvoinen eikä halua tuottaa pettymystä. Haastateltavat toivoivat, että vartijat olisivat vielä enemmän mukana lisäämässä yhteisöllisyyttä ja esimerkiksi järjestämässä

viikonloppuisin ohjelmaa. Ohjelmaksi toivottiin esimerkiksi jonkinlaisten turnausten järjestämistä, pelaamista (lentopallo, koripallo ym.) tai muuta vastaavaa. Viikonloput tuntuvat vankilassa pitkiltä. Tosin vangit nostivat esiin myös henkilökunnan vähyyden ja ymmärsivät sen rajoittavan toimintaa ja sen lisäämistä.

Alkukartoitushaastatteluiden perusteella nostettavia teemoja työpajoihin tuli seitsemän. Vankilan käytännöt -työpajan teemoiksi tuli poistumislupien matkat, vastuuvirkamies toimintaan liittyvät toiveet ja ensimmäiset päivät Kestilässä (niiden sisältö). Vankilan toiminnot -työpajassa teemoiksi tuli Rauhalan toiminta, vapaa-ajan toiminta ja niiden aikataulut, sosiaalisuus ja yhteisöllisyys sekä ulkopuolisiin toimijoihin tutustuminen.

Suoraan kehitysehdotuksiksi haastatteluista nostettiin bingo-koneen hankinta vankilalle, jooga mahdollisuuksien selvittämien, ”pop-up” kokkaustilaisuuksien lisääminen viikonlopuille, sisäläolotarkastusten merkityksen ja tarpeellisuuden arviointi, A-killan tai muun vastaavan toiminnan palauttaminen, nettiyhteyden mahdollistaminen opiskelijoille, satukirjan lukeminen lapselle, ylimääräisten toimintojen vapaaehtoisuus sekä lääkäri- ja kauppa-aikojen jonkinasteinen aikatauluttaminen.

Alkukartoituksen aikana aloin jo pohtimaan, olisiko opinnäytetyö pitänyt toteuttaa vain yksilöhaastatteluilla, koska ne sujuivat niin hyvin ja kehitysideoita tuli runsaasti. Mutta kun tarkemmin alkoi käymään läpi haastatteluiden materiaaleja, niin rupesin ajattelemaan että ehkä työpajat voivat olla osa sitä sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä mitä haastateltavat Kestilän vankilaan kaipasivat.

5.2 Työpajat

Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Jaoin ryhmät itse, jotta samalla puolella asuvat eivät suoraan päätyneet samoihin ryhmiin. Tällä tavalla saatiin ryhmiin myös sellaisia henkilöitä jotka eivät olleet paljoa tekemisissä keskenään. Ensin he menivät keskustelemaan asioista ja kirjasivat niitä paperille. Tämän jälkeen he siirtyivät vankilan atk-luokkaan ja kokosivat ehdotuksensa Power Point -esityksiksi. Tämän jälkeen kokoonnuimme yhteiseen tilaan ja kävimme läpi esitykset. Alun perin oli ollut ajatuksena, että ryhmät olisivat esittäneet ne raadille, mutta se koettiin hieman ahdistavana, joten istuimme yhdessä ja minä luin asiat esityksistä ääneen ja ryhmät kommentoivat niitä. Tämä oli erittäin toimivat konsepti ja saimme paljon keskustelua aikaiseksi. Jo ensimmäisen työpajan esityksien aikana minulla tuli tunne, että nyt ollaan oikeanlaisen kehittämisen äärellä.

Kehitettäviä käytäntöjä nousi runsaasti esiin. Poistumislupien matkojen korvauksiin toivottiin tasa-arvoista kohtelua ja että vankila pystyisi kuljettamaan joinakin päivinä viikossa jollekin junalle Vaalaan. Lisäksi toivottiin, että henkilökunta kunnolla opastaa mistä linja-autot lähtevät ja esimerkiksi käydään näyttämässä pysäkki, jolloin ensimmäinen poistumislupalta lähtö ei

olisi niin stressaava. Keskustelussa nousi esille myös toimimattomuutta esimerkiksi vankilan kirjoittamien linja-autolippujen ja vankien käyttämän kutsutaksi palveluiden osalta.

Vastuuvirkamiesmalli koettiin hieman epäselvänä ja vastuuvirkamiesten toiminta ei ole ollut yhtenäistä. Osallistujat toivoivat vastuuvirkamiesten lausuntoja poistumislupiin ja erityisesti tulovaiheessa toivottiin mahdollisimman nopeaa esittäytymistä. Vastuuohjaajista oli sekä positiivisia kokemuksia, että negatiivisia kokemuksia ja esitettiin, että vastuuohtaja tulisi pystyä vaihtamaan jos yhteistyö ei suju. Se koettiin vangin kannalta hyvin raskaaksi, kun asioita piti edelleen hoitaa henkilön kanssa kenen kanssa ”kemat eivät kohdanneet”. Tämä aiheutti heidän mielestään sitä, että omat asiat eivät edenneet ja motivaatio laski.

”Avotalon tuntu” heikkeni osallistujien mielestä vankilan ympärillä olevien aitojen vuoksi ja koska toimintoja (esimerkiksi ulkoilua) vankilan ulkopuolella on hyvin vähän. Osa koki myös sen, että puhelimet otetaan yöksi pois hallusta negatiivisena asiana, osan mielestä muutos oli joko hyvä, tai ei ollut vaikuttanut heidän toimintaansa. Myös vankilan tarkastuskierrosten määrä koettiin suurena ja osallistujat pohtivat onko niillä kaikilla tarkoitus vai voisiko niitä resursseja käyttää toisin. Kyseessä siis aamun ja iltapäivän sisäläolotarkastukset, eivät viralliset tarkastukset, joissa katsotaan että kaikki on vankilassa paikalla.

Jotkin käytännöt aiheuttivat ihmetystä ja toivottiin niihin selkeyttä. Esimerkiksi miten toimitaan kun halutaan ilmoittautua sairaaksi. Ohjeet on tiedossa, mutta kipeänä toimintopaikalle sairaaksi ilmoittautuminen koettiin erikoiseksi, erityisesti kun juuri muutama vuosi eletty maailmanlaajuista pandemia-aikaa. Myös se, että osa henkilökunnasta ei antanut olla peiton alla omassa huoneessa kun on kipeänä. Myös osallistumisesta vapauttaminen (”selliloma”) oli epäselvä käsite. Pääasiassa se miten ne kertyvät ja milloin niitä voi käyttää olivat ihmetyksen aiheita. Myös poistumislupiin toivottiin selkeämpää ohjeistusta ja että niistä tulee kertoa vangille tämän saapuessa vankilaan. Viikon lukujärjestyksien toivottiin olevan selkeämpiä ja että siitä tulisi poistaa turhia asioita. Toivottiin, että vanha viikkolista palautettaisiin käyttöön. Aikaisemmassa viikkolistassa oli listattuna vain ylimääräiset toiminnot, kuten kirjasto, ulkopuolella tapahtuvat ulkoilut ja muut vastaavat toiminnot.

Kestilän vankilan tulovaiheeseen toivottiin selkeyttä ja yksilöllistä kohtaamista. Osallistujat nostivat esille, että jokainen on erilainen ja tulovaihe joka toiselle on juuri sopiva ja toimiva, voi toiselle olla ahdistava ja luoda valtavasti stressiä. Opastuskierros vankilan alueella oli osalla toteutettu nopealla kierroksella autolla. Moni koki kierroksen olleen todella nopea ja paikat eivät tulleet tutuiksi. Esitettiin että vaikka heti vankilaan tullessa kierrätettäisiin alueella kierros autolla, niin myöhemmin olisi tärkeää rauhassa kävellen käydä kierros vankilan alueella ja rakennuksissa. Näiden kahden tavan yhdistäminen koettiin todella hyvänä vaihtoehtona. Lisäksi toivottiin, että vankila-alueen karttaa paranneltaisiin ja siihen kirjattaisiin mikä rakennus on mikäkin ja mistä löytyy päivystys, tupakkapaikat, lenkkialue, roskakatos ja

muut vastaavat. Tulovaihe koettiin hyvin hankalana, kun vankilassa ei ole ruokalaa ja jos tullessa ei ole rahaa. Seuraavien rahojen saapumiseen voi kulua kaksi viikkoa. Koettiin että vankilasta nyt saatava tulovaiheen ruoka-avustus ei ole riittävä.

Näytteenottoon toivottiin parannuksia ja erityisesti selkeää ohjetta sitä tekeville. Tilassa ei ollut esimerkiksi vessapaperia pitkään aikaan ja käsienpesu mahdollisuus ei ole ollut heti näytteenannon jälkeen vaan myöhemmin. Lisäksi sanottiin, että astia mihin näyte annetaan, tulisi olla isompi. Lisäksi toinen ryhmä oli koonnut listan hallussapitoon liittyvistä epäselvistä asioista.

Yksi asia, johon toivottiin muutosta on asioiden kertominen vangeille ainoastaan kuuluttamalla. Moni kertoi kuinka joissain tapahtumissa oli mennyt ilmoittautumisaika umpeen, ennen kuin oli saanut kuulla että kyseinen tapahtuma järjestetään. Vangit toivoivat, että olisi joku keino miten informaatio kulkisi helpommin. Paperilla tulevien tiedotteiden koettiin olevan riittävä, mutta niitä kertyy soluihin hyvin paljon. Jos jokin parempi keino keksittäisiin niin se helpottaisi arkea ja vankien olisi helpompi

Toimintoihin tuli hyvin uutta näkökulmaa. Vankilan tulisi järjestää kerran kuukaudessa kuljetus isompaan kauppaan. Kestilän kauppojen valikoima on suppea ja ruoka on kallista. Lisäksi toivottiin, että käyntejä kirpputoreilla olisi useammin. Kirpputorin tasokkuuteen ja tarjontaan on valinnassa kiinnitettävä huomiota. Lisäksi toivottiin, että vankila järjestäisi retkiä Rokualle uimaan. Rokua on Kestilän läheisyydessä oleva kansallispuisto, jossa on myös kylpyläpalveluja.

Rauhalan toimintaan toivottiin esimerkiksi opastusta verkossa asiointiin tietokoneella ja älypuhelimella. Osallistujat esittivät ajatuksen säännöllisistä digipajoista Kestilän vankilassa. Toivottiin, että Rauhalan vieressä olevaan puuaskartelu -tilaan hankittaisiin uutta materiaalia. Keskustelun edetessä myös todettiin, että puuaskartelu -tila on siivouksen tarpeessa ja se voitaisiin toteuttaa talkoilla. Rauhalassa käytettävien materiaalien toivottiin olevan vangille ilmaisia. Uutena toimintana esitettiin t-paitojen ja tyynyliinojen painatuksia. Lisäksi esitettiin liikuntapäivää, ruuanlaittopäivää, asiointipäivää ja vaatehuoltopäivää.

Vangit esittivät halukkuuden järjestää vankilassa kevät talkoot, jossa laitettaisiin pihaa kuntoon. Talkoiden aikana voitaisiin sitten grillata ja pelata jotain ja muutenkin viettää aikaa yhdessä. Osallistujat toivoivat, että solujen väliset vierailut otettaisiin tietyiltä osin uudelleen harkintaan. Erityisesti vierailut soluissa 7-10 tulisi vankien mielestä mahdollistaa, koska siellä asuu osa vangeista täysin yksin. Sosiaalisten kanssakäymisten määrä päivän aikana koettiin tällöin olevan todella pieni ja aiheuttavan sosiaalisissa taidoissa takapakkia.

Vapaa-ajan aikatauluihin toivottiin väljyyttä. Katsottiin, että harrastepaikkoihin voisi mennä jo heti aamusta jos se muiden toimintojen kannalta on mahdollista. Uusiksi hankinnoiksi

esitettiin bingoa, nyrkkeilysäkkiä ja hanskoja, uusi vaaka kuntosalille, sekä polkupyöriä vankilalle, joilla voisi käydä vankilan ulkopuolella esimerkiksi kirjastossa. Toivottiin myös, että vankilan ulkopuolella voisi käydä ulkoilemassa ilman valvontaa. Lisäksi toivottiin kauneudenhoitoon liittyvää teemapäivää.

Ulkopuolisten toimijoiden toivottiin olevan vielä paremmin näkyvillä ja esitettiin toive vankimessuista, joita ainakin aikaisemmin järjestettiin suljetuissa vankiloissa (esimerkkinä nousi Oulun vankila). Myös pohdinnassa nousi esille, voisiko Kestilässä järjestää jonkin muotoiset vankimessut. Näillä messuilla tarkoitetaan tilaisuutta jossa on eri toimijoilla (järjestöt, koulut ym.) ja heillä on omat osastot messuilla ja vanki pääsee tutustumaan moneen paikkaan kerralla ja tapaa sellaisia henkilöitä, joiden kanssa mahdollisesti jatkossa tulee tekemään yhteistyötä. Messujen lisäksi kaivattiin A-killan kaltaista toimijaa takaisin Kestilän vankilan toimintaan.

5.3 Raadin arviointi ja kehityssuunnitelma

Raadin tapaamisten aikana keskusteltiin mitkä asiat on heti saatava kuntoon. Nostin itse esille sosiaalisuuden tai oikeammin sen puutteen joidenkin naisvankien arjessa. Raadissa kaikki olivat sitä mieltä, että joidenkin osalta solujen välistä vierailukieltoa tulee muuttaa. Erityisesti niiden kohdalla ketkä asuvat täysin yksin, asia tulee ottaa keskusteluun valvonnan kanssa. Avovankilan tehtävä on valmentaa vapauteen ja erityisesti pitkäaikaisilla vangeilla siviiliin valmistautuminen vaatii paljon asioita. Osallistujat nostivat keskustelussa esille, että vankilan ulkopuolella on muutenkin vaikeaa ja rankkaa. Siksi on tärkeää että vankilassa pysyy sosiaalisena, ettei sitten vapautuessa täysin linnoittaudu omaan kotiin, koska ihmispaljous ja ihmisten kanssa asioiminen koetaan ahdistavana.

Sosiaalinen aspekti nosti keskusteluun myös vankilan toiminnot. Raadissa koettiin, että talkoiden järjestäminen, toimintojen vapaampi käyttö ja toimintojen lisääminen toisivat Kestilän vankilaan lisää luonnollisia mahdollisuuksia luoda sosiaalisia kontakteja ja lisätä vankien sosiaalisuutta. Näiden myös katsottiin olevan asioita, jotka ovat helposti toteutettavissa. Raati koki, että asiaan liittyvät muutokset ovat tärkeitä ja mahdollista toteuttaa nopeallakin aikataululla. Asioita muuttaessa on kuitenkin tärkeää, että asiat pohditaan monesta näkökulmasta. Muuten voi käydä niin, että annetaan jokin asia tai otetaan käyttöön uusi toimintamalli ja sitten hetken päästä se joudutaan ottamaan pois. Tällaiset tilanteet ovat vangille raskaita, varsinkin jos kyseessä on hänelle tärkeä asia. Myös henkilökunnassa tällaiset tilanteet luovat epäietoisuutta.

Raadissa käytiin rauhassa läpi työpajoissa kootut PowerPoint -esitykset ja pohdittiin mahdollisia ratkaisuja ongelmiin. Ratkaisuja pyrittiin löytämään muun muassa vankien poistumislupiin liittyviin kuljetuksiin ja niiden järjestämiseen, tiedonkulkuun sekä millä tavalla pystyttäisiin

järjestämään kuljetukset isompaan kauppaan kerran kuukaudessa. Mahdolliset hankinnat lähinnä vain listattiin ja todettiin että päätöksien teot ovat sitten johtajalla.

Raadin keskustelu oli hyvin motivoitunutta ja he olivat valmiita tekemään muutoksia. Ratkaisut ongelmiin löytyivät jopa yllättävänkin helposti ja kehityssuunnitelma valmistui todella nopeasti. Lisäpäivää suunnitelman valmistamiseen ei tarvittu. Suunnitelman tekemistä tietysti helpotti alkukartoituksessa saatujen teemojen perusteella luokitellut työpajoissa tehdyt esitykset. Se että vangit olivat todella nähneet vaivaa työpajoissa, nopeutti suunnitelman tekoa runsaasti.

Koen että raadin valinta oli merkittävässä osassa tämän tason onnistumisessa. Se, että paikalla oli Rauhalan ohjaaja helpotti varmasti Rauhalan toimintojen kehittamisestä puhumisessa. Samoin kun keskusteltiin vapaa-ajan toiminnoista, oli niistä vastaava vartija jo osaa pohtinut aikaisemmin ja muutenkin on selvästi motivoitunut kehittämään vankien vapaa-ajan toimintoja. Lisäksi vastuuhjaajan ja vastuuvirkamiehen paikalla olo raadissa mahdollisti heidän rooleistaan puhumisen ja niiden kehittämisen. Raadin toiminta oli mielestäni esimerkiksi ja oli hienoa huomata kuinka valmiita henkilökunta oli kehittämään vankilan toimintoja vankien esittämien asioiden kautta.

6 Tulokset

Tuloksellisena tavoitteena opinnäytetyössä oli kehityssuunnitelman tekeminen. Kehityssuunnitelma kirjattiin työntekijöistä kootun raadin kanssa. Suunnitelma koostuu täysin niistä asioista mitä naisvangit toivat työpajoissa esille. Jos työpajoissa ei tullut esitystä miten asiaa voitaisiin kehittää, niin asiaan pyrittiin raadin toimesta keksimään ratkaisu. Jos asia oli sellainen, että siihen tarvittiin laajempi näkökanta esimerkiksi valvonnalta, ohjaajilta tai koko henkilökunnalta, se otetaan myöhemmin käsittelyyn isommalla ryhmällä. On tärkeää muistaa, että kun tehdään muutoksia, on hyvä olla monta ihmistä ideoimassa, jolloin usein tulee enemmän ideoita ja silloin myös henkilökunta sitoutuu paremmin muutokseen.

Kehityssuunnitelmaan (liite 4) tuli yhteensä kymmenen eri osiota. Kiireellisimmät asiat, eli mahdollisimman pian toteutettavat asiat olivat ensimmäisenä. Tähän oli kirjattu erityisesti helposti toteutettavia asioita, kuten vankilan alueen kartan tarkentaminen, tulostuksen kuntoon laittaminen, viikon lukujärjestyksen selkeyttäminen ja kela-kanavan ja portin info vangeille. Lisäksi toimintojen lisääminen esimerkiksi ulkoilun ja kuntosalin aikataulun laajentaminen ja selkeyttäminen, digipajojen järjestäminen ja A-killan tai muun vastaavan toiminnan palauttaminen. Yksi kiireellisimmistä asioista on poistumislupiin liittyvien matkojen järjestäminen, eli kuljetukset vankilalta julkiselle kulkuneuvolle.

Rauhalaan liittyvien kehitysesitysten suhteen pidetään kesän jälkeen uusi palaveri. Siinä palaverissa otetaan huomioon kaikki työpajoissa nostetut asiat. Tämä asia kuitenkin koettiin sel-laiseksi, että katsotaan yhdessä miten asiaa viedään eteenpäin ja otetaanko asia kerrallaan ja katsotaan miten toiminta kehittyy. Rauhalassa on kesän aikana hyvin erilaiset toiminnot kuin koulujen aikaan. Kesällä vangeista osa on avolaitostöissä ja osa pitää piha-alueita kunnossa. Tästä syystä Rauhalan kehittäminen voidaan rauhassa siirtää syksylle ja ottaa kesän ajalle kehitettäväksi kiireellisemmät asiat.

Hankinnoiksi listattiin tulostin vankien käyttöön Rauhalaan, digitaalinen vaaka salille, bingo-kone ja isommat näytteenottoastiat päihdetestaukseen. Näiden lisäksi tarjous pyydetään te-hosekoittimista jokaisen soluun sekä infotelevision saamisesta joko Kestilän vankilan hallinto-lan aulaan tai (jos vain mahdollista) solujen televisioihin. Television välityksellä tapahtuva in-formaation välitys korjaisi tämän hetkisen ongelman tiedonvälityksessä. Tällaiset nopeat han-kinnat ovat hyvä tapa osoittaa osallistujille, että heidät on kuultu ja saadaan nopeasti luotua muutosta. Osa muutoksista on kuitenkin sellaisia, mihin tarvitaan paljon aikaa ja yhteistä suunnittelua, jolloin on hyvä tehdä hankintoja jotka auttavat vankeja hoitamaan asioitaan ja tuovat käytännöllisyyttä arkeen.

Yksi tärkeimmistä kehityssuunnitelman mukaan toteutettavista asioista on henkilökunnalle tehtävä info. Siihen on listattu asioita mitkä eivät tällä hetkellä toteudu tai tieto niistä ei ole ollut riittävä. Hyvä esimerkki on linja-autolippujen kirjoittaminen poistumisluvalle, koska van-git kertoivat, että joissain linja-autoissa pitää olla toinen lippu vaihdon jälkeen. Osalla oli ol-lut isoja ongelmia poistumisluvilla juuri matkalippujen suhteen ja ne tilanteet olivat aiheutta-neet valtavasti stressiä.

Henkilökuntaa informoidaan positiivisten merkintöjen määrän lisäämisestä tietojärjestel-mään. Kun esimerkiksi vangin vapautuminen käsitellään hovioikeudessa, on tärkeää että tie-toihin ei ole listattu vain negatiivisia asioita vaan muistetaan laittaa myös kaikki kehittymiset ja positiiviset asiat. Vastuuhjaajien ja vastuuvirkamiesten tulee olla nopeasti yhteydessä vastuuvankiinsa. Vastuuvirkamies ottaa yhteyttä ensimmäisenä työpäivänä ja vastuuhjaaja viimeistään kolmen vuorokauden sisällä. Jatkossa vastuuhjaajan numero, soittoaika ja ruoka-tunnilla tapahtuvan vastaanottoaika lisätään paperiin, jossa vangille ilmoitetaan hänen vas-tuuhenkilönsä Kestilän vankilassa. Työntekijöiden tulee olla aktiivisia ensimmäisessä yhtey-denotossa vankeihin.

Uuden vangin tullessa Kestilän vankilaan, jatkossa ensin kierretään autolla alueen ympäri, jol-loin vanki saa yleiskäsityksen alueesta. Sitten myöhemmin tehdään rauhassa kunnan kävely-kierros. Poistumisluvista ja osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määrääjäksi (selli-loma) kerrotaan ensimmäisessä tapaamisessa vastuuhjaajan kanssa. Asiasta tehdään tar-kempi ohjeistus henkilökunnalle, mitä asioita käydään vangin kanssa läpi. Tällä tavalla

pyritään varmistamaan, että kaikki vangit saavat saman tiedon. Tämän tiedon pohjalta mitä palautetta työpajoissa saatiin, Kestilässä jo aiemmin ajettu tapa tehdä poistumislupiin liittyvä suunnitelma yhteistyössä vangin ja vastuuhjaajan kanssa. Suunnitelmallisuudella voidaan ehkäistä epäselvyyksiä ja epävarmuutta poistumislupiin liittyen.

Alkukartoituksessa oli noussut esiin, että virtsanäytteen ottaminen tehdään Kestilän vankilassa hyvin ja ihmisarvoa kunnioittaen, eli itse näytteenotto tilanne ei herättänyt niin paljoa stressiä kuin vaikka aikaisemmissa vankiloissa. Työpajoissa saadun palautteen perusteella henkilökuntaa ohjeistetaan siitä, että vangin tulee antaa pestä kädet heti näytteenannon jälkeen. Lisäksi pitää huolehtia siitä, että vessapaperia on aina tarjolla ja hankitaan uusia isompia astioita näytteenantoa varten.

Ohjaajien kanssa tullaan keskustelemaan työnkuvien selkeyttämisestä ja erityisesti vastuuhjaajan roolista. Valvonnan kanssa on taas tärkeää keskustella vastuuvirkamiehen roolista ja merkityksestä. Tähän liittyen vankilan vastuuvirkamiesmallia päivitetään. Päivitys on muutenkin nyt ajankohtainen kun Rikosseuraamuslaitoksella on otettu käyttöön uusi tietojärjestelmä, jonka mukaiseksi suunnitelma on muutettava. Ohjaajien kanssa on myös pohdittava miten ja milloin ohjaajan vaihto on mahdollista. Lisäksi Kestilässä tapahtuva velkaneuvonta ja taloustasapainon -ohjelman käyttö tulee ottaa järjestelmällisempään käyttöön.

Valvonnan kanssa tulee myös keskustella sisällölotarkastusten merkityksestä ja tarpeellisuudesta, voidaanko kuntosalia käyttää myös viikonloppu tapaamisten aikana ja miten solujen välinen vierailu voidaan järjestää ainakin niille henkilöille jotka asuvat täysin yksin. Lisäksi henkilökunnan tulee pohtia yhdessä, että jos Rauhalassa aletaan tekemään enemmän tuotteita, miten ne saadaan myytyä eteenpäin. Kun tähän kysymykseen saadaan vastaus, pystytään Rauhalassa tekemään tuotteita ilman, että vangin tarvitsee ostaa kyseinen tavara itselleen.

Rikosseuraamuskesimiehen kanssa huolehditaan siitä, että jatkossa sairaana ollessa voi olla peiton alla ja että sairaaksi ilmoittautuminen muutetaan niin, että ei tarvitse kipeänä ilmoittaa toimintapaikalle poissaolosta vaan se hoidetaan päivystyksen kautta. Lisäksi rikosseuraamuskesimies käy läpi kaikki vankien esittämät epäselvyydet hallussapitooon liittyen. Lisäksi yhdessä apulaisjohtajan kanssa tulee järjestää tulo-oppaan ja infokansion saattaminen ajan tasalle.

Apulaisjohtajan tehtäväksi tuli muiden laitosten tiedottaminen siitä, että Kestilän vankilassa ei ole enää ruokalaa, joten ruokahuolto on täysin omatoiminen. Vangilla tulee olla rahaa kustantaa ruuat ensimmäisille päiville ennen vankipalkkojen maksua. Lisäksi apulaisjohtajan tulee selvittää miten digipajat voidaan järjestää vangeille ja onko ongelmaa älypuhelimien valvotulle käytölle. Vitamiinien hankkimiseen tarvitaan uusi yksinkertaisempi ohjeistus ja

pyritään toimimaan niin, että vangeilla on samanlaiset mahdollisuudet kuin muissa vankiloissa vitamiinien ja muiden vastaavien suhteen.

Johtajien palaverissa käytiin kehityssuunnitelma läpi ja keskusteltiin sen sisällöstä. Kehityssuunnitelman todettiin olevan laaja ja sisältävän paljon asiaa. Vankien esittämien kehitysehdotusten koettiin olleen todella maltillisia ja niissä oli selkeästi pohdittu arjen parantamista ja toimivuuden parantamista, eikä ollut ylilyöntejä. Palaverissa todettiin myös, että kehityssuunnitelmassa esitetty eteneminen on hyvä ja edetään sen mukaisesti. Palaverissa tehtiin päätös suorista hankinnoista, hankinnoista joihin tehdään tarjouspyynnöt sekä todettiin suunnitelmassa esitetyt keskustelujen aiheet tuleviin palavereihin tai muulla tavalla esille nostettaviksi koko henkilökunnan, valvonnan tai ohjaajien kesken. Eli Kestilän vankilan kehittäminen voidaan käynnistää suunnitelman mukaisesti.

Tutkimuksen tuloksena on vangin näkökulmasta enemmän toimintoja vapaa-ajalle, täsmähankinnat, informaation saaminen henkilökunnalle heitä askarruttaneista asioista ja ainakin toivottavasti, epäselvyyksien aiheuttaman stressin vähentyminen. Tutkimuksen aikana tuli kuitenkin isojakin ideoita ja muutoksia, jotka toivottavasti saadaan kesän aikana käytäntöön. Mielestäni monet asiat saadaan toimimaan sujuvammin tulleiden ehdotusten myötä.

Henkilökunta taas on tutkimuksen myötä saanut paljon hyvää palautetta ja myös rakentavaa palautetta. Henkilökunta pystyy palautteen kautta muuttamaan toimintatapojaan niin, että saadaan ylimääräisiä tai jopa turhia jännitteitä poistettua ja näin lisättyä vankilan turvallisuutta. Uskon, että myös toimintojen lisääminen ja asioiden toimivuuden kehittäminen koetaan hyvänä asiana. Näin vangeilla on enemmän tekemistä tai ainakin enemmän vaihtoehtoja ja kun epäselviin asioihin saadaan selvyyttä, niin vankien asioiminen vähenee ja jos jotain kysytään, niin ei tarvitse vastata ettei tiedä.

Johdon näkökulmasta vankilan kehittämistyö on saatu uudestaan käyntiin ja on selkeät tavoitteet paperilla, joita kohti voidaan jatkossa työskennellä. Kehityssuunnitelma on selkeä ja sen avulla myös kehittämistyön etenemistä on helppo seurata. Myös se, että taloudellisiin hankintoihin liittyvät päätökset olivat osa opinnäytetyön projektia, selkeytti tulevaa toimintaa todella hyvin. Johdon ja esimiesten tehtäväksi jää henkilökunnan motivoiminen sekä kehittämistyön etenemisen varmistaminen ja mahdollistaminen.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut uskoani asiakaslähtöisen kehittämisen mahdollisuuksiin vankiloissa. Tässä opinnäytetyössä on kyse pieni muotoisesta muutoksesta, varsinkin jos pohditaan asiaa koko Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta. Jos taas keskitytään ainoastaan Kestilän vankilan tilanteeseen, on tällä opinnäytetyöllä suurempia vaikutuksia.

Kun lähdetään kehittämään vankilan toimintoja ja käytäntöjä keskustelemalla vankien kanssa ja rohkaisemalla heitä nostamaan esille epäkohtia ja kehitettäviä asioita, on muutoksilla suuriakin vaikutusmahdollisuuksia. Silloin muutokset näkyvät ja tuntuvat erityisesti yksittäisten vankien elämässä.

Kuten aikaisemmin mainitsin, niin YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston julkaisussa puhuttiin juuri naisten erilaisten tarpeiden tunnistamisesta (UNODC 2014, 26), niin mielestäni juuri tämän tapaisessa kehittämistyössä voidaan vaikuttaa yksittäisen vangin tarpeisiin. Tämä tietysti edellyttäisi suurempaa osallistujamäärää työpajoihin. Mutta voi olla, että tämän kaltaiset projektit voivat rohkaista myöhemminkin vankiyhteisöä nostamaan asioita esiin.

Kun Kestilän vankila muuttui naisvankilaksi syksyllä 2021, pidin vankien kanssa palaverin, jossa he esittivät tarvittavia muutoksia. Jotkut asiat olivat yksinkertaisia toteuttaa, esimerkiksi uusi tuuletin vankilan kuntosalille ja osa liittyi hallussa pidettäviin tavaroihin esimerkiksi hiusvärit, kynsilakanpoistoaineet, leivontahiiva herättivät keskustelua. Näiden lisäksi oli sitten vaikeampia ja isompia asioita kuten matkapuhelinten käyttö, avolaitostyöt, vankien ja apulaisjohtajan palaverit kerran kuukaudessa ja paljon muuta. Vaikka kaikkia haluttuja asioita ei voidakaan antaa haltuun, oli kuitenkin tärkeää, että epäselvät asiat saatiin selvitettyä.

Matkapuhelimen käyttöön liittyvä keskustelu avasi silmiäni ehkä eniten siihen, miksi asiakaslähtöinen kehittäminen on hyvin merkittävää myös meidän alalla. Ennen Kestilän vankilassa sai käyttää matkapuhelinta ainoastaan omassa huoneessa. Palaverissa vangit esittivät, että puhelinta tarvitaan paljon myös päivän aikana ja jos saa puhua vain omassa huoneessa, on se kaikki muusta toiminnosta pois. Asiaa perusteltiin sillä, että monella on puoliso suljetussa vankilassa, jolloin puhelut usein tulevat toimintojen aikana. Heillä on myös paljon puhelinkeskusteluja lastensuojeluun tai muihin palveluihin ja nämä henkilöt soittavat juuri virka-aikana.

Juuri näissä asioissa korostuu se, miksi asiakaslähtöinen kehittäminen vankilassa on erityistä verrattuna esimerkiksi vaikka kaupan toimintojen kehittämisessä. Me työntekijät emme ole koskaan olleet tarjoamamme palvelun piirissä. Kukaan meistä ei ole. Tämä tarkoittaa sitä, että me emme voi tietää miltä vangista tuntuu, mitä asioita hän kokee tärkeäksi ja millaiset asiat tuovat esimerkiksi turvattomuuden tunnetta. Ja tästä syystä keskustelu vankien kanssa ja heidän kuunteleminen on todella isossa roolissa, jos haluamme hoitaa oman työmme hyvin ja tehdä vaikuttavaa työtä.

Vangit osallistuivat mielellään kehittämistyöhön ja rohkeasti toivat esille omia näkemyksiään. Halusin vielä työpajan jälkeen heittää ilmoille kysymyksen: miltä tällainen kehittäminen tuntuu? Moni sanoi että ei osaa oikein sanoa ennen kuin on asioita alkanut muuttumaan. Mutta sanoivat myös, että ei päivä ei tuntunut turhalta, vaan että oli saanut hyödyllistä aikaan. Itse

mietin myöhemmin, olisiko tulos ollut erilainen jos tutkimuksen olisi toteuttanut ulkopuolinen henkilö tai jos raati ei olisi ollut paikalla työpajojen tuotosten esittelyssä.

Molemmissa vaihtoehdoissa on varmasti hyvät ja huonot puolensa. Esimerkiksi ulkopuolinen tekijä voidaan usein kokea turvalliseksi, koska hän ei ole tekemässä päätöksiä kyseisessä vankilassa. Toisaalta taas ulkopuolinen tekijä ei voi millään tietää kaikkea sitä mitä asioita on jo selvitetty ja miten asiat sillä hetkellä toimivat tai mikä asia liittyy mihinkin, joten koen että kun raati oli paikalla, saimme heti tehtyä tarkentavia kysymyksiä, jotka olivat tärkeitä kehityssuunnitelman tekoa ajatellen.

Mielestäni on tärkeää, että kun vangit osallistuvat tällaiseen projektiin, joitakin asioita muutetaan heti. Jos muutoksia pitkitetään, äkkiä osallistujille jää olo, että mikään ei muutu. Tällöin motivaatio vaikuttamiseen laskee ja myöhemmin ei haluta osallistua vastaaviin asioihin. Tärkeää on myös tuoda osallistujille tietoon mikä on ollut työpajojen tulos, eli tässä tapauksessa kehittämissuunnitelma. Jos on esimerkiksi isoja muutosehdotuksia, jotka vaativat aikaa ja laajempia palavereja, niin jo se että ne näkee harkittavien listalla voi jollekin tuoda olon omasta vaikuttamisesta. Mielestäni asiakaslähtöisessä kehittämisessä on tärkeää, että siihen luotu tilaisuus on aito. Järjestävällä taholla tulee olla halu kuunnella esiin nostettuja kehityskohteita ja tehdä muutoksia niiden perusteella. Jossain tapauksessa muutokset voivat olla vaikeita, mutta tarpeellisia. Joudutaan menemään esimerkiksi henkilökunnan epä mukavuusalueelle. Tärkeää on myös päästää irti ”näin on aina tehty” -mentaliteetista.

On vielä sellaisia naisvankeihin liittyviä asioita, joihin mielestäni tulee vaikuttaa valtakunnallisesti. Yksi asia jota aion viedä eteenpäin on henkilön katsastuksen toteuttaminen. Tällä hetkellä henkilön katsastus (Vankeuslaki 16 luku 6 §) on yksi niistä asioista jotka ovat hyvin haitallisia varsinkin traumatisoituneelle henkilölle. Henkilönkatsastus tarkoittaa kehon tarkastamista, näytteen ottamista tai muuta kehoon kohdistuvaa tutkimusta ja sen tekee aina lääkäri. Tämä toimenpide tulee pystyä toteuttamaan traumasensitiivisesti. Jos henkilö on esimerkiksi raiskauksen uhri, voi kehoon kohdistuva fyysinen tutkimus olla traumaattinen kokemus.

Minulle oli tärkeintä, että opinnäytetyössäni on nähtävissä selvää vaikutusta ja selkeitä muutoksia Kestilän vankilan arkeen, mutta myös lupaus tulevasta. Se, että oikeasti tähdätään nais erityisyyteen, vaikuttavampaan työhön ja toimivuuteen, luo ilmapiirin jossa uskalletaan puhua epäkohdista ja uskalletaan nostaa esille uusia ideoita. Ja tämä tietysti koskee niin vankkeja kuin henkilökuntaakin. Kun ilmapiiri on avoin ja ihmiset kokevat asioiden esiin nostamisen luonnollisena, niin silloin ongelmat eivät ehdi vaikuttamaan negatiivisesti vankiyhteisössä, vankien ja henkilökunnan vuorovaikutuksessa tai työyhteisössä, vaan päästään nopeasti tekemään muutoksia.

Koin että tämä itse suunnittelemani tasomalli sopi tällaiseen kehittämistyöhön todella hyvin. Palvelunkäyttäjän ääni ei hävinnyt tutkimuksen edetessä, vaan jo alkukartoituksessa esiin

nousseet asiat kulkivat mukana alusta loppuun. Kuten aikaisemmin avasin Kehityskompassissa määritetyistä käyttäjäkeskeisen kehittämisen sudenkuopista, niin tässä tasomallissa pystyttiin välttämään niistä helposti kaksi: Se, että käyttäjää ei osallistettaisi tarpeeksi tai muutokset eivät siirry käytäntöön (Lukka & Häkli 2020, 11).

Käyttäjän äänen pysymiseen pinnalla vaikutti mielestäni monikin asia. Se että teemat määriteltiin alkukartoitushaastatteluiden kautta ja työpajojen ryhmissä ei ollut henkilökunnan edustajia, ovat ehkä ne selkeimmät kohdat. Näiden lisäksi kuitenkin raadin saama ohjeistus siitä, että keskitytään nyt vankien tuomien asioiden kehittämiseen, ehkäisi sen että kehitettäviksi asioiksi olisi noussut henkilökunnan esittämät asiat. Enkä tarkoita että ne olisivat olleet yhtään vähäpätöisempiä, mutta se kehittämistyö tulee tapahtumaan erillään tästä projektista. Myös se, että johdon palaverissa punnitaan vain kehittämissuunnitelmaa ja sen toteuttamismahdollisuuksia, pitää käyttäjien äänen kuuluvissa myös projektin lopussa.

Suunnittelemani tasomalli, on mielestäni sellainen, että sen voi ottaa myös muissa laitoksissa hyvin käyttöön. Tärkeintä on, että työpajavaiheeseen pääsee kaikki halukkaat osallistumaan, vaikka alkukartoitushaastatteluihin olisikin valittu vain muutama henkilö. Tärkeintä on luoda sellainen ilmapiiri, että vangit uskaltavat nostaa epäkohtia esille. Joissakin laitoksissa voi olla hyväkin käyttää ulkopuolista henkilöä, jos tuntuu että henkilökunnan läsnäolo voi vaikeuttaa ideoiden esittämistä. Tämä ulkopuolinen henkilö voi olla se joka esittää asiat vankilan henkilökunnalle.

Naisvankien erityiset elämän tilanteet näkyvät monissakin asioissa tutkimuksen tuloksissa. Esimerkiksi jo se, että naisvangit useammin joutuvat sijoittumaan kauemmaksi kotoa, etenkin sijoituessaan avolaitoksiin. Naisvangeille on vain kaksi avolaitosta, miehille huomattavasti enemmän. Joten esimerkiksi poistumislupien kulkemiset näkyvät naisilla heti ongelmana, kun matkat poistumisluvilla ovat pitkiä ja kalliita. Myös se, että puoliso on usein suljetussa vankilassa on ollut huomio mikä on tehty naisvankien kohdalla. Erityisesti Skype -tapaamisten järjestelyssä tämä on ollut selkeästi esillä. Henkilökunta on myös tehnyt huomioita siitä, että naisvangeilla on usein enemmän asioita hoidettavana ja heidän kanssaan työskentely vaatii huomattavasti enemmän työaika.

Naiserityisyydestä kun puhutaan, niin nostaisin tärkeimpänä asiana vangin kohtaamisen. Kuten vangitkin haastatteluissa ja työpajoissa nostivat esille, epäselvyydet ja epävarmuudet aiheuttavat todella paljon stressiä ja se aiheuttaa ongelmatilanteita. Tästä syystä juuri vankien nostamat tilanteet, kuten tulovaihe, poistumisluvulle lähteminen ja vastuutyöntekijöiden kanssa työskentely puhuttivat paljon ja erityisesti niistä asioista toivottiin vähemmän stressaavia. Kuten meille traumasensitiivisyyteen tähtäävässä koulutuksessa Särö hankkeen projektipäällikkö psykoterapeutti Mari McAlester painotti, meidän tulee lisätä omaa turvallisuuttamme

sekä tilanteen ja asiakkaan turvallisuutta. Kaikki turvallisuutta lisäävä on vakauttavaa. (Mcalester 2022.)

Käänsin sen myös niin, että kaikki epäselvät asiat ja tietämättömyys lisäävät stressiä ja ovat traumatisoituneelle henkilölle traumatisoitumista pahentavia tekijöitä. Mari Mcalester myös sanoi todella hienosti siitä, miten traumasensitiivisen työtteen voi tiivistää siihen, että olemme meidän asiakkaalle vuorovaikutustilanteessa plus-merkinen kokemus (Mcalester 2022). Tämän huomasi myös vankien puheesta työpajojen ja haastatteluiden aikana. Kun puhuttiin turvallisuuden tunteesta, niin moni nosti juuri nämä positiiviset kokemukset henkilökunnan kanssa turvallisuuden tunnetta lisääväksi asiaksi. Mielestäni tämä on hyvä ja yksinkertainen neuvo kaikille ihmisille, mutta tässä tapauksessa puhun vankilan henkilökunnasta. Ollaan korjaava, plus-merkinen kokemus aina jokaisessa vuorovaikutustilanteessa.

Kuten on moneen kertaan viitattu, vankiloiden toiminnot ja käytännöt ovat usein rakennettu miesvangeille, koska naisia on vain noin kahdeksan prosenttia vangeista (Rikosseuraamuslaitos 2022a, 27). Nyt on menty jo huimia askeleita eteenpäin. Hämeenlinnassa on uusi vain naisille tarkoitettu ja suunniteltu suljettuvankila (Rikosseuraamuslaitos 2020c), on kaksi avovankilaa vain naisille (Rikosseuraamuslaitos 2021a) ja nais erityisyyteen liittyviä koulutuksia on alettu järjestämään (Laurea 2022a; Laurea 2022b). Nyt on meidän työntekijöiden vuoro tehdä oma osuutemme, kehittää vankiloita ja ottaa naisvangit mukaan kehittämiseen. Siitä on tässäkin opinnäytetyössä kysymys. Tehdään yhdessä Suomen naisvankiloista sellaisia, missä tuomiota voidaan suorittaa turvallisesti ja kuntoutuen, aina yksilön erityispiirteet huomioon ottaen.

Nais erityisyyttä Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti: Ihmisarvoa kunnioittaen, oikeuden mukaisesti, turvallisesti ja uskoen ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa (Rikosseuraamuslaitos 2020g).

Lähteet

Painetut

Bangkokin säännöt. 2015. Yhdistyneet kansakunnat A/RES/65/229. Yleiskokouksen hyväksymä päätöslauselma.

Bartels, L & Gaffney A. 2011. Good practice in women's prisons: A literature review. Australian Institute of Criminology. AIC Reports Technical and Background Paper.

Kleemola, J, Honkavaara, J. & Sonkamo, J. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen rakenteiden ja toiminnan arviointi. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:14.

Lukka, L. & Häkki, T. 2020. Kehityskompassi. Työkalu sosiaali- ja terveysalan kehittäjille käyttäjäkeskeiseen palvelusuunnitteluun. Suomen kuntaliitto.

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt. Nelson Mandela -säännöt. Helsinki. Erweko.

Rikosseuraamuslaitos. 2021. Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2021. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2021.

Rikosseuraamuslaitos. 2022a. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2020. Rikosseuraamuslaitos Keskushallintoyksikkö. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja -sarja.

Rikosseuraamusvirasto. 2008. Naiset näkyviksi. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino.

Seppänen-Järvelä, R. 2003. Tutkijana omassa organisaatiossa: sisäisen toimijan haaste. Yhteiskuntapolitiikka 68(2003):4. s. 430.

Tammi-Moilanen, K. 2020. Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon*. [Tampere]: Tampere University Press.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

UNODC. 2014. United Nations Office on Drugs and Crime: Handbook on Women and Imprisonment. 2nd edition, with reference to the United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (The Bangkok Rules).

Sähköiset

Laurea. 2022a. Ihmiskaupan tunnistaminen turvallisuus- ja rikosseuraamusalalla. Viitattu 30.5.2022. https://www.laurea.fi/koulutus/avoin-ammattikorkeakoulu/opintotarjonta/Laurea-mooc-kurssit/to00bu88-3002-ihmiskaupan-tunnistaminen-turvallisuus-ja-rikosseuraamusalalla/?t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3D%3D&t_q=ihmiskaupan&t_tags=language%3Afi%2Csiteid%3A80f129bd-70b9-4511-ae6e-b396f8e2edde&t_ip=46.30.132.148%3A5807&t_hit.id=Laurea_Web_Features_Education_FurtherEducationPage%2F_de00ad62-228c-4c36-af2f-431a2e291a53_fi&t_hit.pos=1

Laurea. 2022b. Naiserityisyys rikosseuraamusalalla. Viitattu 30.5.2022. https://www.laurea.fi/koulutus/avoin-ammattikorkeakoulu/opintotarjonta/sosiaali-ja-rikosseuraamusala/naiserityisyys-rikosseuraamusalalla/?_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3D%3D&_t_q=naiserityisyys&_t_tags=language%3Afi%2Csiteid%3A80f129bd-70b9-4511-ae6e-b396f8e2edde&_t_ip=46.30.132.148%3A8617&_t_hit.id=Laurea_Web_Features_Education_FurtherEducationPage%2F_eacac12b-046a-41ef-afe5-f32a2ad4d5d6_fi&_t_hit.pos=1

Pohjola, A. 2017. 4.luku Kehittäjästä vaikuttajaksi: Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi. Teoksessa Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystalouksissa. Toimittaneet Pohjola, A., Kairala, M., Lyly, H. & Niskala, A. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Rikosseuraamuslaitos. 2020g. Arvot ja strategia. Viitattu 30.5.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020c. Hämeenlinnaan valmistunut kansainvälisesti edistyksellinen vankila naisille uudistaa Rikosseuraamuslaitoksen toimintakulttuuria. Viitattu 23.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/hameenlinnaavalmistunutkansainvalisestiedistyksellinenvankilanaisilleuudistaarikosseuraamuslaitoksentoimintakulttuuria.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020d. Naisvankiselvityksessä Rikosseuraamuslaitoksen kehittämiskohdeena johtaminen, naiserytyisen työn osaaminen ja naisvankien sijoittelu. Viitattu 28.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/naisvankiselvityksesarikosseuraamuslaitoksenkehittamiskohteenajohtaminennaiserityisentyonosaaminenjanaisvankiensijoittelu.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020a. Organisaatiouudistus varmistaa nykyistä yhtenäisemmän valtakunnallisen Rikosseuraamuslaitoksen. Viitattu 23.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/organisaatiouudistusvarmistaaenykyistayhtenaisemmanvaltakunnallisenrikosseuraamuslaitoksen.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020e. Rikosseuraamuslaitos selvittää naisvankien turvallisuutta ja toimintoja. Viitattu 21.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/rikosseuraamuslaitosselvittaaaisvankienturvallisuuttajatoimintoja.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020b. Vanajan vankila. Viitattu 23.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/vanajanvankilajojoistenosasto.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020f. Yleisohjelmat. VINN -motivointi ja keskusteluohjelma naisille (VINN-samtalegruppe for kvinner). Viitattu 30.5.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo/yleisohjelmat.html>

Rikosseuraamuslaitos 2021a. Naisten ja miesten yhteisistä avovankiloista luovuttiin 1.9. Viitattu 1.2.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotteetjauutiset2021/naistenjamiestenyhteisistaavovankiloistaluovuttiin1.9..html>

Rikosseuraamuslaitos 2021b. Naisvankiselvityksen jatkotoimet käynnistyvät. Viitattu 23.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotteetjauutiset2021/naisvankiselvityksenjatkotoimetkaynnistyvat.html>

Rikosseuraamuslaitos 2021c. Rikosseuraamuslaitoksen uusi asiakastietojärjestelmä Roti tukee muutosta kohti yhtenäisempää asiakastyötä. Viitattu 25.3.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotteetjauutiset2021/rikosseuraamuslaitoksenuusiasiakastietojarjestelmarotitukeemuutostakohtiyhtenaisempaaasiakastyota.html>

Rikosseuraamuslaitos 2022b. Kestilän vankila. Viitattu 30.5.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/kestilanvankila.html#>

Vankimessut 2021. Nais erityisyys. Viitattu 30.5.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=ehkKtFQ89M8>

Vilka, Hanna. 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lait ja asetukset

Laki yhdyskuntaseuramusten täytäntöönpanosta 12 luku 70§. Viitattu 28.4.2022.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150400?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdyskuntaseuramus#O2L12>

Vankeuslaki 4 luku 6§. Viitattu 28.4.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O2L4P6>

Julkaisemattomat

Järvitalo, H. 2008. Kestilän avovankilaosasto. Maatalouskoulusta vankilaksi. Rikosseuramusalan koulutuskeskus.

Kestilän vankilan kehittämissuunnitelma. 2021. Lähityön ja vastuuvirkamiesmallin toteuttaminen vuonna 2021.

Mcalester, M. 2022. Trauma ja vakautuminen. Luento 17.5.2022, Kestilän vankila. Kestilä.

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset	49
Liite 2: Kutsu työpajoihin	50
Liite 3: Lista työpajojen teemoista	51
Liite 4: Kehityssuunnitelma	52

Liite 1: Haastattelukysymykset

- ❖ Teema 1 Yksilöllisyys ja taustatiedot
 - Kuinka pitkään olet ollut Kestilän vankilassa?
 - Mihin asioihin avovankilassa on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan sinun kohdallasi?
 - Miten niihin on pystytty vastaamaan Kestilän vankilassa?

- ❖ Teema 2 Nykykäytännöt ja kehittämistarpeet
 - Mitä hyvää näet Kestilän vankilan toiminnoissa tällä hetkellä?
 - Mitä kehitettävää näet Kestilän vankilan toiminnoissa?
 - Mitkä käytännöt ovat mielestäsi toimivia Kestilän vankilassa?
 - Mihin käytäntöihin toivoisit muutoksia?

- ❖ Teema 3 Turvallisuus ja vuorovaikutus
 - Mitkä asiat vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen vankilassa?
 - Miten vastuuvirkamiesmalli toimii mielestäsi Kestilän vankilassa?
 - Mitä palautetta haluaisit antaa vankilan henkilökunnalle?

Liite 2: Kutsu työpajoihin

**TERVETULOA
KEHITTÄMIS-
TYÖPAJOIHIN!**

- Torstaina 19.5.2022
- 1. työpaja: vankilan käytännöt klo 8:00 – 11:00
- 2. työpaja: vankilan toiminnot klo 12:00 – 15:00
- Osallistuminen on vapaaehtoista, mutta nyt on aito mahdollisuus olla vaikuttamassa joten tulethan mukaan!

Työpajat ovat osa opinnäytetyötä. Opinnäytetyön nimi on Kestilän naisvankilan toimintojen ja käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen.

Terveisin, Anne

(vankilan apulaisjohtaja ja asiaan liittyvän opinnäytetyön tekijä)

Liite 3: Lista työpajojen teemoista

Alla olevissa listoissa on alkukartoituksesta nousseita ajatuksia kehitystarpeiksi.

Käytännöt

- Poistumislupien matkat
- Vastuuvirkamies toimintaan liittyvät toiveet
- Ensimmäiset päivät Kestilässä (niiden sisältö)

Toiminnot

- Rauhalan toiminta
- Vapaa-ajan toiminta ja niiden aikataulut
- Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys
- Ulkopuolisiin toimijoihin tutustuminen

Lista on vain suuntaa antava, eli ideoita voi tulla (ja toivotaan tulevan) myös listan ulkopuolelta.

Liite 4: Kehityssuunnitelma

Mahdollisimman pian toteutettavat asiat:

- ✓ Kela-kanava ja Portti info vangeille.
- ✓ Infokansion päivitys ja tulo-opas ajantasalle. Vastuuvirkamiehen ja vastuuhjaajan rooli ohjeistus henkilökunnalle ja vangeille.
- ✓ Poistumislupamatkat: Kuljetus tietyille 10:24 Pohjoseen/Ouluun ja toinen etelään linja-autolle. Kuljetus jonain tiettyinä päivinä, joka toinen viikko. Paluu myös suunnitteille.
- ✓ Vankilan alueen kartan tarkennukset (roskakatos, tupakointipaikka, lenkki, Rauhala, metalli, puu ym) /Sini ja Elisa
- ✓ Viikko lukujärjestys selkeämmäksi (ilmiselvät toiminta-ajat pois, esim jedu, rauhala, musiikkihuone ym.)/Sanna ja Ari M
- ✓ Lenkkiaikojen palautus koko päiväksi ja salien käyttö myös päivällä esim. opiskelijat ja VA-loma /Anne ja Sanna
- ✓ Tietokoneiden tulostus kuntoon /Sanna ja Isoniemi
- ✓ Digipajat /ohjaajat
- ✓ Puuaskartelu tilan siivous ja hankinnat /vangit sekä valvonta ja Seija
- ✓ A-killan (tai muun vastaavan) toimintaan osallistumisen selvittäminen

Rauhala:

- ✓ Liikuntapäivä
- ✓ Ruuanlaittopäivä
- ✓ Älypuhelinpäivä
- ✓ Asiointipäivä
- ✓ Vaatehuoltopäivä
- ✓ Painatuksia vaatteisiin/tyynyliinoihin

Hankinnat:

- ✓ Infotelevisio hallintolan aulaan (tai saako infotekstit huoneiden televisioihin?)
- ✓ Tulostin Rauhalaan
- ✓ Digitaalinen vaaka salille
- ✓ Bingo
- ✓ Blenderit soluihin
- ✓ Nyrkkeilysäkki ja hanskat
- ✓ Isompi näyttötoastia (onko laitoskohtainen vai valtakunnallinen)

Henkilökunnan infolappu:

- ✓ Linja-auto lipuissa (ainakin Onnibus) tulee olla eri liput joka matkaan, eli linja-autoa vaihdettaessa tarvitaan aina uusi lippu.
- ✓ Myös positiivisia merkintöjä vangin SSS-prosessiin.
- ✓ Vangin vastuuhenkilöiden ilmoittamislapussa myös ohjaajan numero, soittoaika ja ruokatunnin vastaanottoaika
- ✓ Vastuuohjaajan tulee soittaa vangille ensimmäisten päivien aikana. Vastuuvirkamies esittäytyy kun on ensimmäisen kerran töissä. Kun nimetään vastuuhenkilöitä, niin otetaan tämä huomioon.
- ✓ Kun vanki tulee, niin tarkempi ohjeistus esim. vastuuhjaajan kanssa poistumislupiin ja va-lomiin liittyen. Vangit sanoivat, että on epäselvää miten ts- ja rp-perusteiset poistumisluvat menevät ja miten va-lomien päivät kertyvät ja miten niitä voi käyttää.
- ✓ Vangin tullessa opastuskierros kävellen ja rauhassa. Ei pelkästään autolla kuljettamista. Mutta se koettiin hyvänä, että tullessa ajetaan alueen läpi ja sitten myöhemmin samana päivänä tehdään kävellen kierros.
- ✓ Asioiden kuulluttaminen pois, esim tapahtumat. Kirjallinen lappu. Infoaminen ajoissa.
- ✓ Muistakaa antaa vankien pestä kädet heti kun ovat näytteen antaneet. Ja vessapaperia tulee olla näytteenantotilassa.

Ohjaajien kanssa:

- ✓ Työnkuvien selkeyttäminen syksyllä.
- ✓ Vastuu ohjaajan vaihto, miten ja milloin mahdollista?
- ✓ Velkaneuvonta/taloustasapainoon?

Valvonnan kanssa:

- ✓ Vastuuvirkamiehen rooli? Tehdään yhdessä yksinkertainen ohje siitä, mitä pitää sisällään.
- ✓ Sisäiläotarkastuksien merkitys ja tarpeellisuus?
- ✓ Salin käyttö tapaamisten aikana?
- ✓ Vierailut soluissa 7-10, onko mahdollista? Raadin mielestä on ja on jopa suotavaa jos asuu yksin.

Yhdessä:

- ✓ Jos rauhalassa tehdään enemmän tavaraa, miten ne saadaan eteenpäin?
- ✓ Miten toteutetaan Rauhalan ja muualla tehtävien tavaroiden valmistukseen käytettävien materiaalien kustantaminen?
- ✓ Ruokapaketin sisältö? Mikä on riittävä?

Rikosseuraamusesimiehen kanssa:

- ✓ Sairaana peiton alla olo? miksi ei?
- ✓ Miten sairaaksi ilmoitaudutaan?
- ✓ Kylpytakki, herajauheet, muistitikut (vrt mp3) ja bluetooth kuulokkeet haltuun?

Apulaisjohtajan tehtävä:

- ✓ Infot muihin laitoksiin, että Kestilässä ei ole ruokalaa
- ✓ Älypuhelimien käyttö, jos pidetään digipajaa
- ✓ Reittipassituksen käyttö? (ulkopuolella lenkki ym.)
- ✓ Vitamiinit ym haltuun? Sovittava vth kanssa käytäntö, nykykäytäntö monimutkainen.
- ✓ Kerran kuussa linja-auton vuokraus ja reissu Kempeleeseen? Vaateostot/passikuva/kirpputori/isompi kauppa (esim. joka kk ensimmäinen tiistai)

Myöhemmin pohdittavaksi:

- ✓ Rokuan uintireissut (syksyllä, kesällä uinti Kangasjärvellä)
- ✓ Puhelinten yökäyttö
- ✓ Kauneudenhoito päivä/Heli (syksyllä)
- ✓ Ulkopuolisten toimijoiden esittely, esim. vankimessut (syksyllä)

Alkukartoituksesta:

- ✓ Kerran viikossa tavataan oma vastuuvanki (säännöllisyys)
- ✓ Tulovaiheen suunnittelu
- ✓ Kauppojen ja lääkäriaikojen jonkun asteinen aikatauluttaminen
- ✓ Ylimääräisten toimintojen vapaaehtoisuus